

16-01-1980

משרד הפנים
לשכת הסגן-לתקבל
24/1
חיל מס'

נלוה לחומר - לשימוש פנימי

אל : הו"ב רגובמאת : משה משה☐ לסיחה ☐ אשר והחזר☐ ליריעה ☐ לחיק☐ לסיסול ☐ נא הכן הסובה
לחתימה הסגן-ל☐ לאיסור☐ נא הערוחך ☐ הטב נא ישירות
עם העחק אליהערות נוספות: אנא מוקדן חזרמשה משה ק. משהמשה משה משהמשהמשה משה
חתימה_____
חתימה

UNIT 1: THE HISTORY OF THE UNITED STATES

1. The first part of the unit is a reading passage about the history of the United States.

2. The second part of the unit is a listening exercise about the same topic.

3. The third part of the unit is a writing exercise about the same topic.

4. The fourth part of the unit is a speaking exercise about the same topic.

5. The fifth part of the unit is a grammar exercise about the same topic.

6. The sixth part of the unit is a vocabulary exercise about the same topic.

7. The seventh part of the unit is a project about the same topic.

8. The eighth part of the unit is a review exercise about the same topic.

9. The ninth part of the unit is a final assessment about the same topic.

10. The tenth part of the unit is a final assessment about the same topic.

11. The eleventh part of the unit is a final assessment about the same topic.

12. The twelfth part of the unit is a final assessment about the same topic.

13. The thirteenth part of the unit is a final assessment about the same topic.

14. The fourteenth part of the unit is a final assessment about the same topic.

15. The fifteenth part of the unit is a final assessment about the same topic.

71

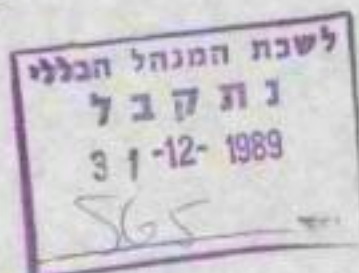
אנודה שיתופית להתישבות קהילתית דתית בע"מ

טל. 968026-968025/03 דארנע אפרים, מיקוד 44815

תאריך 28/12/89

סמוכן 929

רשומ

לכבוד

מר שמואל עמיאל
לשכת מנכ"ל משרד הפנים
הקריה בנין 2
ירושלים.

א.נ.מ.

בהמשך לפגישתינו עמך מיום 5.12.89, מצרפים אנו בזאת את החומר הנדרש להמשך טיפול והאצתו, בנוגע לסיפוחינו לעיר אריאל.

מצורפים בזאת התכתביות : למר יעקב כהן - משרד הפנים ירושלים, ליועץ המשפטי לענייני משל, למר בני ריקרדו - משרד הפנים ירושלים, לעו"ד בריאן ניגן - לשכת היועץ המשפטי איר"ש - בית אל.

כמו כן חתימותיהם של חברי הישוב ומכתבו של רון נחמן - ראש מועצת אריאל, המדבר כעד עצמו.

בברכה!

יו"ר ועדת חינוך וחברת מזכירות
זהבה גמזו.

9/24

קרית
נטפים

אגודה שיתופית להתיישבות קהילתית דתית בע"מ

טל. 966026-966025/03 דואר נע אפרים, מיקוד 44815

תאריך 88, 12, 19

_____ / _____

לכבוד
יו"ר מועצת אריאל
אריאל.

א.נ.מ.

הנדון: מעמדה המוניציפלי של ק.נטפים.

בעת הקמת ישובינו ב-1983, ידענו שאריאל
מגיעה לברקן, ושברקן וקרית נטפים אמורים להיות
שכונות מערביות של אריאל ובסופו של דבר נהיה
חלק מאיזור מוניציפלי של אריאל ולאור זאת נבקש
את התייחסותך ועזרתך כנדון ומבקשים להצטרף ולקבל
אותנו כשכונה לאריאל

בברכה

מזכירות ק. נטפים

יו"ר ועד המזכירות
נתנאל בן יוסף.

COOPERATIVE ASSOCIATION
FOR RELIGIOUS COMMUNITY SETTLEMENT B.M.

קרית
נטפים

אגודה שיתופית
להתיישבות קהילתית דתית בע"מ

תאריך 10, 4, 89
סמוכין

דאר נע אפרים מיקוד 44815 טל. 03-966025-966026 מל 44815 D.N. EPHRAIM 44815

לכבוד

מר יעקב כהן

משרד הפנים

אנו תושבי קרית-נטפים מבקשים ממך לסייע לנו בהאצת ההליך בו אנו
רוצים להיות שכונה עירונית לעיר הקרובה אלינו, (100 מ') בשומרון,

הערות:
* מ/ש 5 הלוואה
* מ/ש 2 קומה מ/ש 1

25.5.89

לכבוד

היועץ המשפטי

לעניני ממשל.

הנדון: העברת ישוב קרית נטפים מרשות מוא"ז
השומרון לרשות המועצה המקומית אריאל.

אנו חברי הנהלת הישוב וחברי ועד הישוב פונים אליך בבקשת סיוע
ועזרה להעבירו מרשות המועצה האזורית שומרון, לרשות המועצה
אריאל.

מוא"ז השומרון הינה מועצה גדולה ומסועפת שאין היא יכולה לתת
שרותים קהילתיים ומוניציפליים כפי שמצופה.

המועצה מרוחקת מאוד מאיתנו מבחינה גאוגרפית והנגישות אליה
אינה בהישג יד, מיותר לציין שתושב הזקוק לסידורים עם רשות
קיימת בעתיות רבה כנגישות התושב לרשות. (ניתן להגיע רק ברכב
פרטי).

שרות תחבורה - אינם מן הטובים, למרות שבקשנו תקופה ארוכה מאד
כמו: תחנת אוטובוס, רק בשנת 1989 הוקמה התחנה ובהמשכיות!!!.
כניסת אוטובוסים - דלילה ביותר, גם כשפנינו עקב המצב הבטחוני
להגדיל את מספר כניסתם לישוב.

שרותי דת - המועצה מחוץ מכוח "החוק לספק שרותי דת", אין המועצה
מספקת שרותים הראויים לישוב קהילתי דתי.

פיתוח - כאשר עומד לנגד עינינו ישוב בשומרון (אריאל) המתפתח
בצורה משביעת רצון והעם נוהר וממלא כל בית המוצע לרכישה,
ומנגד מוא"ז שומרון שאין ביכולתה לתת לנו מענה לפיתוח ולתנופה
בישוב, לא נותר לנו אלא לבקש ממך לסייע לנו בהקדם האפשרי -
לעבור ולהיות שכונה באריאל.

כאזרחים משלמי מיסים ושומרי חוק לצערינו אנו נדרשים לשלם
מיסים שהינם ב-100% גבוהים יותר מכל ישוב סמוך לנו, מצב זה הינו
נטל קשה על התושב.

-2-

בשינוי זה אנו דורשים, רואים אנו את המענה ההוגן ומגיע לנו, בדבר
פרטים נוספים נשמח להיפגש.

בברכה
בן יונת (מתא קולף)
חברי הנהלת הישוב.

- העתקים : 1. בני ריקרדו - משרד הפנים בירושלים.
2. יעקב כהן - משרד הפנים.
3. בני קצובר - יו"ר מוא"ז שומרון.
4. תנועה - קסטל.
5. סוכנות - אריאל.
6. תיק הישוב - נטפים.

אורנית * איתמר * אלון מורה * גינות שומרון * ברקן * גנים * הר ברכה * חומש *
 חוננית * חרמש * יצהר * יקיר * כדים * כפר תפוח * מבוא דהתן * מגדלים *
 מעלה שומרון * סלעית * עינב * עלי זהב * עז אמרים * מדואל * קדומים *
 קרית נטפים * קרני שומרון * ריחן * שא נור * שבי שומרון * שערי תקווה * שקד *
 מרצתה אזורית שומרון אלון מורה, ד"ר לב השומרון 44862 טל 02-249131-5

זיה נטפיה

ט' בסיוון תשמ"ט
 12 ביוני 1989

7751 : 7751

לכבוד
 מר יעקב כהן
 הממונה על המחוז באיו"ש
 משרד הפנים
 ירושלים
 א"ב,

הנדון : סיפוח קרית נטפים למח"מ אריאל
 סימוכין: פניית נטפים מ- 25.5.89

טענותיהם אינן עומדות במבחן הרצינות.
 להלן הבהרותי למכתבם.

א. לבעיית המרחק
 לכל מוא"ז יש פריסת ישובים וישנם ישובים קרובים יותר ורחוקים יותר. לשם כך יש מזכיר לישוב אשר אמור לטפל גם בענייני התושבים. לשם כך גם יש "סל" לישוב, דבר שלא יהיה קיים אם קרית נטפים תהפוך לשכונה של אריאל.

ב. תחבורה.
 קרית נטפים שוכנת על ציר חוצה שומרון ובתיה נמצאים במרחק של כמה מאות מטרים מהכביש. בציר זה עובדים עשרות קווי אוטובוס ביום. מיעוטם נכנס פנימה. אך מצבו של הישוב בתחום זה הנו מהטובים ביותר בכל יש"ע, כאשר לרבים מהישובים מרחק של 5-7 ק"מ מכביש ראשי ו- 2-3 אוטובוסים ביום לישוב בגודל של 25 משפחות.

ג. תחנת אוטובוס
 המוא"ז שומרון מקבלת זו השנה השנייה תחנות בשיתוף משרד התחבורה. בשנה הראשונה זכינו במנה יפה של 14 תחנות אשר ממוקמות כולן בצמתים ראשיים ולאורך הכבישים הראשיים בכניסה לישובים גדולים. בשנה השנייה זכינו במנה נוספת ואז התחלנו לפזר גם בכניסות לישובים קטנים יותר. בין הראשונים היתה קרית נטפים לכן לא ברור מה התלונה.

ד. שרותי דת
 כידוע, נושא זה הנו בתחום טיפולה של המועצה הדתית (שבנתה מקוה בנטפים).

אורנית * איתמר * אלון מורה * מיטת שומרון * ברקן * ננים * הר כרכה * חומש *
 חיננית * חרמש * יצחק * יקיר * כדים * כפר תפוח * מבוא דותן * מגדלים *
 מעלה שומרון * טלעות * עינב * עלי זהב * עץ אפרים * פדואל * קדומים *
 קרית נטפים * קרני שומרון * ריחן * שא נור * שבי שומרון * שערי תקוה * שקד *
 מועצה אזורית שומרון, אלון מורה, דיג לב השומרון 44862 טל 02-249131-5

פיתוח

ה.

הפיתוח והבניה הם בתחום העשייה של משרד השיכון והנם פונקציה ישירה של ביקוש וקליטת משפחות. כל הכלים עומדים לרשות הישוב לטפל בנושא זה ואם אין התקדמות צריך הישוב לבוא בטענות רק לעצמו. כמו כן אם הישוב יהיה שכונה במסגרת אריאל יכול היה לשכוח מזה שהיו מפעילים בשכונת נטפים מעון, מגרש משחקים ל-25 משפחות, "סל" ישוב להוצאות, גן ילדים היה מחושב אחרת ומצורף לגן בתקן חלקי באריאל ועוד ועוד.

אם היינו רוצים להעניש את נטפים היינו תומכים בבקשתם לעבור לאריאל ובכך היה הישוב מאבד את כל מערכותיו העצמאיות והופך לשכונה נידחת של 25 משפחות ללא כל כלי טיפול עצמאי ואף את טיפול התנועה המיישבת היה מפסיד שהרי בוודאי לא תטפל בשכונה עירונית. בקשה פזיזה זו נובעת מהחלטתנו שילדי נטפים ילמדו בבית הספר החדש ביקיר.

נ ב ר כ ה,

בני קצובר
 ראש המועצה

העתקים : מר בני ריקרדו - משרד הפנים
 איגוד המושבים של הפועמ"ז
 סוכנות, אריאל
 חברי הנהלת קרית נטפים
 מאיר קיהן - מזכיר המועצה

תאריך 11, 7, 89

758 סמוכין

החבר הנכבד (בוס) הישוע ל. גרסון היום בעצמו 1957, בשנת 1989 (לאחר
2. יצוא (התחבולות) הוקמה מיד שני חמם חומרים ובהקדמה, היחמה
למירוצין-כבד על ידו על רפסות על חומרים נמצא, לאחרי
הנדון: סיפוח קרית נטפים למוע' אריאל. נה להודיע פונים
סוף סוף הוקמה החברה החברה לייצור חומרים כימיים בשנת 1989
התמנה שהוקמה בע"פ סימוכין התיחסות מוא"ז מיום 12.6.89

כקשנו פרוט לכטענע שמוא"ז השומרון מקבלת בזכות היותינו מסונפים אליה, אך בענינו במשכבות שתמיד עוררו בנו הרבה מאד סימני שאלה, אנו מבקשים להפוך לשכונה באריאל וזו החלטתינו, אנו מודים מאד למר בני קצובר על דאגתו בנושא זה "לסל המועצה".

תחבורה- נכון שישוב קרית נטפים שוכן על כניס חוצה שומרון והישוב ממוקם במרחק הליכה של 10-15 דקות מהכביש הראשי, אך שוכה מר בני קצובר שעריים רדפו עם גרזנים אחרי נשים, שעריים ניסו מספר פעמים לפגוע ולחטוף את אותם אנשים שעמדו בתחנת אוטובוס ויידו אבנים מרכב ערבי נוסע, בישוב ברקן מעמדו מבחינת מרחק כ-20 דקות הליכה, אך לישוב ברקן נכנסים מספר רב של אוטובוסים ביחס אלינו, נקודות נוספות - כמחצית מתושבי ברקן עובדים במועצה, קיימת נקודה חשובה לא פחות, אזור התעשייה שהינו מקור לאינטרסים וההצדקה לצורך העז של המועצה לפתח את הישוב ואומנו לזנוה, לדכא.

התעסקה מרעקה בזה ארצה אנומיז טוטוולק ומדוע פונקט להנמק -2

נבהיר בצורה חד משמעית-ששנות ה-48 חלפו, היום ישנו דור שיודע את זכויותיו ויודע מהט רצונותיו. ורצונותיו הינם פשוטים לחיות ברמה ובאיכות ואיש לו יכתיב לנו כיצד ואיך לחיות.

תחנת אוטובוס- הישוב ק. נטפים הוקם בדצמבר 1983, בשנת 1989 (לאחר מרובות והתכתביות) הוקמה סוף סוף תחנת אוטובוס וכשהוקמה, הוקמה לסירוגין-עבודה של יום עם הפסקה של שבועיים וחצי, לאחר טלפונים רבים ודרישה לסיים את העבודה תוך איום שנפנה לגורמים שונים סוף סוף הוקמה תחנה. אנו מזמינים אותך מר בני ריקרדו לראות את התחנה שהוקמה במקביל נסייר בסביבה ונראה לך איזה תחנות הוקמו, ומכאן תראה את ההפליה הקיימת ובאיזה רמה אנו מטופלים. מיותר לציין שהמשפט "בין הראשונים היתה קרית נטפים, לכן לא ברור מה התלונה..."-אינו משפט אמין.

שרותי דת - נכון שהטיפול הוא בידי המועצה הדתית, אך מעל המועצה הדתית קיימת מועצה איזורית וכאן המקום להרחיב את היריעה: המקוה הוקם בשנת 1985, עד היום 11.7.89 המקוה סגור ואינו מתפקד האט כך זורקים כספי הצבור ומדינה? האם לזה קוראים שרותי דת-שמחובתה של המועצה לספק שרותי דת (מבחינת החוק?) אימוננו כמועצה הדתית נפגם וכשאינן אימון בסיסי בענייני דת אין על מה לדבר ולזה המועצה קוראת "שרות"-אכן המבנה עומד אך כאבן שאין לה הופכין.

פיתוח - בנוגע לקליטה ולכנייה-מוא"ז שומרון אינה יכולה לתת לנו סיוע ולא עזרה בתחום זה זאנו כוועד ההנהלה מטפלים בנושא זה בדרכינו ואין אנו מבקשים יעוץ והכוונה למי לבוא בטענה. (תודה על הסיוע). בנוגע למעון ולגן-זו בעייתנו כיצד הישוב ינוהל כשיהיה שכונה באריאל ושוב תודה לדאגתו של מר קצובר, אנו די בוגרים והחלטתם בדרישתנו זו. בסיום מכתבו של מר קצובר הוא מצוין "שאלו היה רוצה להענישנו היה תואך בבקשתנו, נבהיר שאין זה עונש אנחנו די בוגרים ויודעים מהם רצונותינו את עצמאותנו אין אנו מוכרים-מאבדים בזה שאנו שכונה באריאל להיפך הוא הנכון שרותי חינוך במרחק של כ-5 דקות, מתנ"ס, שרותי דת וכל שרות שנצטרך.

בנוגע לתנועה, בזה שאנו שכונה באריאל אין זה פוגע בסינופיונו ובהשתייכותינו לתנועה המיישבת. בקשתנו אינה פזיזה ואינה נובעת מהחלטת מוא"ז שומרון שילדינו ילמדו בביה"ס יקר, החלטותינו הינם הצטרפות של עבודה משותפת עם מוא"ז שומרון מאז היוטדו של הישוב ועד היום. מיותר לציין שאנו לא היחידים שיש לנו טענות נגד מוא"ז שומרון, נשמח להיפגש ולהראות ניירת המדברת בעד עצמה. נקודת הבהרה- אילו מוא"ז שומרון היתה מספקת שרותים נאותים מדוע התפצלה מועצה בית אריה ממוא"ז שומרון? ומדוע שנבקש להנתק ממנה?...

תאריך 11 / 7 / 89
סמולין 758

D.N. EFRAIM 44815 TEL. 03-966025-966026 מ"ל 44815 דאָר נע אפריס מיקוד

פנייתנו אינה חריגה ובעקבותינו לא נתפלא באם יצטרפו עוד ישובים
בבקשה מעין זו או בדומה לה.

נסכם ונבהיר שאין אנו ילדים אנו די בוגרים והחלטות וזאת כשיבת
ועד ההנהלה והתושבים החלטנו פה אחד להינתק ממא"ז שומרון ולהיות
שכונה באריאל.

בברכה!

ועד ההנהלה

בן יוסף נתנאל-יו"ר הועד

העתקים :

כני רוקרדו-מ.הפניס.
חייט נדיבי-תנועה.

אגודה שיתופית להתישבות קהילתית דתית בע"מ

טל. 966026-966025/בס דאר נט אפרים. נזיקו 44815

תאריך 9 / 8 / 89

סמוכן 807

לכבוד
מר בני דיקרדו
מ.הפנים
ירושלים.

א.י.מ.

הנדון: פנייתנו מיום 11.7.89

בפנייתנו בעבר אל מר כהן יעקב, בדבר בקשת
העברת רשות לרשות, מרשות מוא"ז שומרון, לרשות
מועצת אריאל.

טרם קיבלנו התייחסות לפנייתנו, נמסר לנו
שנקשתנו הועברה לטיפולך.
נבקש ממך התייחסות בהקדם האפשרי, מפאת
דחיפות הנושא.

בברכת עבודה משופפת ופוריה

בשם חברי הישוב וההנהלה

יו"ר ו. חינוך
גמזו זהבה.

10.8.89
ר-184

לכבוד
מר יעקב כהן
הממונה על המחוז
משרד הפנים ירושלים

א"נ.

הנדון: מעמדה המוניציפלי של קרית נטפים

רצ"ב מכתבי ועד מזכירות נטפים בדבר בקשתם להסתפח לאריאל ולהפוך
לשכונה שלנו.

הנני להודיעך על הסכמתי לכך.

ברצוני להזכיר שגם חבר ועדת הגבולות, יצחק ולד, היה בדיעה שהישובים
קרית נטפים וברקן חייבים להיות חלק מאריאל, מבחינה מוניציפלית.

אני ממליץ לקדם את קבלת ההחלטה מהר ככל הניתן .

אני מאמין שצירוף קרית נטפים לאריאל, ישפר את רמת השרות לתושביה
ויביא לתוספת משמעותית של משפחות חדשות לישוב קרית נטפים.

נ כ ר כ ה

רון נחמן
ראש מועצת אריאל

✓ העתק: מזכירות הישוב קרית נטפים.

למנהל
11.9.89

קרית
נטפים

אגודה שיתופית להתישבות קהילתית דתית בע"מ

טל. 985026 - 985025/03 דאר נט. אמריס, חיקוד 44815

תאריך 3 / 9 / 89

מס. / 834

לכבוד
רון נחמן
ראש המועצה
אריאל.

א.נ.מ.

הנדון: מעמדה המינון ציפלי של ק. נטפים

סימוכין לפניותנו אליך מיום 1.12.88

מבקשים את התייחסותך בכתב לגבי פניותנו אליך

מיום 1.12.88, בדבר שינוי מעמדה המנון ציפלי של

קרית נטפים.

כאמור פנינו אליך דאז בבקשת קבלת הסכמתך בדבר

סיפוחינו לעיר אריאל.

מפאת חשיבות העניין נבקשך לעשות כל שביכולתך

על מנת להאיץ את התהליך ולפעול בהתאם עם כל

הנוגעים בדבר.

בברכה!
יו"ר הועד-בן יוסף גתנאל.

2121

קרית
נטפים

אגודה שיתופית להתישבות קהילתית דתית בע"מ

טל. 0665026-0665025 ובס 02 וארנע אטרים, מיקון 44815

תאריך 5 / 9 / 89
סמבטין 829

לכבוד
עו"ד כריאייזן ניגן
לשכת היועץ המשפטי
איו"ש
בית אל.

רשום
עם אישור מסירה.

הנדון: העברת הישוב ממועצה אזורית שומרון
למועצה מקומית אריאל.

הנני מצטער להודיעך שלמרות נסיונותי הרבים
אני לא מצליח לתפוס אותך בטלפון.
לגופו של ענין, אבקשך להודיע לנו מדוע מתעכבת
העברת ישוב קרית נטפים ממועצה אזורית שומרון
למועצה מקומית אריאל.
אודה לך מאד על תשובתך, היות והנדון חשוב לנו
ודחוף לנו מאד.

בברכה!

יו"ר המזמירות
נתנאל בן דוסף.

אגודה שיתופית להתישבות קהילתית דתית בע"מ

טל. 966026-966025/כס דארנע אפרים, סיקוד 44815

תאריך 89 / 9 / 6

סמוכין

לכבוד

יו"ר מועצת מוא"ז

מר בני קצובר

אלון מורה.

הנדון: מעמדה המוניציפלי של קרית נטפים.

בתאריך 5.9.89 בשעה 12.00 לערך נוכחת בישיבת ועדת

בדיקה בנושא ביה"ס יקיר.

בישיבה זו נוכחו מר מנחם לבל ושושנה רוזן, יחד עם

נציגי ישוב ק. נטפים-חברי מזכירות יחד עם חברי ועדת

חינוך של הישוב.

במעמד זה אמרת: "שאלור היות רוצה להעניש את תושבי

ק. נטפים, היות נענה לפנייתם, בבקשת הסיפוח לאריאל..".

אנו החברים מבקשים לפני ימים נוראים, שתעניש אותנו

ותענה לבקשתינו, קריא אישור והסכמה לשינוי מעמדינו

המוניציפלי (שנהיה שכונה באריאל).

נסיים ב"עוזרנו אלוקי ישעינו והפר כעסך עימנו",

בזכות חודש אלול וימים נוראים.

בברכת שנה טובה!

מזכירות ק. נטפים.

בשם יו"ר המזכירות

נתנאל (נ) יוסף.

העתיקים:

1. ניסים אליקים.

2. מנחם לבל.

3. שושנה רוזן.

תאריך 11 / 9 / 89

D.M. EPHRAIM 44815 TEL. 03-966025-966026 20 44815 דאר נט אפריס טיפוד

סמוכין 843

לכבוד
שר הפנים
הרב אריה דרעי
ירושלים.

הנדון: מעמדה המוניציפלי של ק. נטפים, וסנקציות מוא"ז
שומרון.

בהמשך לפניותינו הרבות אל משרדך מאז 12.88 בבקשת סיוע והאצת
ההליך שבו ישובינו יסופח לעיר אריאל ויהיה שכונה.

לאחרונה מאז פניתנו לגורמים בנושא הנ"ל, מוא"ז שומרון אינה
בוחלת בכל אמצעי להענשה.

ראיה לכך: מצורף צילומי מכתבים מהמועצה:
מיום 22.8.89 מספר ח-3704.
מיום 4.9.89 מספר -8174-המדברים בעד עצמם.

נציין שאנו כיושב מתמודדים עם בעיות כספיות לא מעטות, לדוגמא:
הסעת ילדינו לביה"ס משנה שעברה ומימון הנסיעות.
שום כספים לא מועברים אלינו על מנת לכסות גרעונות פיננסיים
לישוב, בעבר פנינו רבות לסנהל מדור איו"ש מר יחזקאל סומך, ולטושנה
ימין, אך ללא תוצאות חיוביות (ישנה הרגשה שאנו נכלמים ע"י גוף
נסתר ולא יכולים לקבל תשובות ברורות ועיניניות).

לאור האמור לעיל-אלוקים יודע מהן הסנקציות הנוספות האמורות
לנחות עלינו כיושב ע"י מוא"ז שומרון שבראשו עומד בני קצובר.

אנו כחברי ישוב קרית נטפים ונציגי הישוב מבקשים להפסיק לאלתר
הזרמת כספים (המגיעים לנו) למוא"ז שומרון ולהעבירם דרך גוף
המקובל עליכם ושאו בקשר איתו (כמו הסוכנות היהודית, תנועה מלווה
ראש מועצת אריאל-רון נחמן וכו').

כמו כן מבקשים אנו ממך לסייע לנו במאבקינו להסתפח לאריאל.

נבקש את התיחסותך וטיפולך בהקדם האפשרי ובדחיפות.

בברכת שנה טובה!

מזכירות קרית נטפים.

העתקים:

5. מתי דרובלס-סוכנות.
6. מר בני קצובר-מוא"ז
7. תיק חינוך-כאן.

1. הרב דוד טוב רובין.
2. הרב דוד יפרח.
- מר כהן יעקב-ממשל.
4. מר בני ריקרדו-פנים.

אורנית * איתמר * אלון מורה * גינות שומרון * ברכן * גנים * הר ברכה * חומש *
חיגית * חרמש * יצחק * יקיר * כדים * כפר תמח * מבוא דותן * מגדלים *
מעלה שומרון * סלגית * עינב * עלי זהב * עץ אפרים * פדואל * קדומים *
קרית נטפים * קרני שומרון * ריחן * שא נור * שבי שומרון * שערי תקוה * שקד *
מעלה אזורית שומרון אלון מורה, ד"ר לב שומרון 44862 טל 02-249231-5

כ"ה באלול תשמ"ט
20 בספטמבר 1989

מספרנו : 8274

לכבוד
מר נתנאל בן יוסף
יו"ר מזכירות
קרית - נטפים

א"נ,

הנדון : מעמדו המוניציפלי של ישוב
סימוכין : מכתב מיום 6.9.89

צד לי שאיני יכול למלא את משאלתך ולאפשר לישובך להצטרף לאריאל.

הגדרתי צעד זה כעונש משום שכל מעמד האגודה (השיתופית) מתבטל בהשתייכות למועצה מקומית עירונית, מופסק גם כל טיפול פרטני בתחזוקה, גינון, תברואה, תקני מקחל"ר, תקני גן ילדים שיוכנסו למצבה הכללית של ילדי אריאל, יופסק קיומו של מעון ועוד ועוד. כללית ישוב שכזה מאבד את ייחודו ועצמאותו והופך לשכונה עירונית. יתכן שבלהט הויכוח החריף בינינו בסוגיית מקום הלימודים לילדיכם תאמרו כי למרות הכל זהו רצונכם. אנו מצדנו לא נוכל להסכים לעקרון שכאשר ישוב מסרב לבגל החלטה אזורית ש לו מפלט במעבר לרשות מוניציפלית אחרת. בכך ממשיכים בפגיעה בכל מערך זורי. תפקידנו הינו ההיפך, לחזק מערכים אזוריים.

יהי רצון שהבינה תחזור לדאשי כולנו ושתזכו להמשיך להתבסס ולהתפתח.

בברכת שנה טובה,

בני קצובר
ראש המועצה

העתקים: מר בני דיקרדו - משרד הפנים
מר יעקב כהן - הממונה על המחוז
מר מאיר קיהן - מזכיר המוא"ז שומרון

מדינת ישראל

משרד הפנים

מחוז יהודה ושומרון

6111 מ-10-10

סגן מנהל המינהל לשלטון מקומי

4-01-1990

ל-115

1-1-1

ה בטבת תש"ן
2 בינואר, 1990

7.1.90

אל: מר בני ריקרדו - סגן מנהל המינהל

הנדון: צורף קרית נעפים לאריאל
סמוכין: מכתבך מיום 22.11.89

בהמשך להתדיעצות שקיימתי עם מר שפט ובהמשך למכתבה של גב' פליאה אלבק
תקובע מסודשות שאין לצרף את קרית נעפים לאריאל (דעה שאין להתעלם ממנה
כלל ועקר) החלטתי לזמן דיון אצל גב' אלבק בנסיון שכנוע נוסף שיט בכל זאת
להביא את הנושא לוועדה.

נא לידיעתך.

בברכה,

יעקב כהן
הממונה על המחוז

הערת: מר דב קהת - סגן ל המשרד
מר אבנר כהן - עוזר בכיר לשר הפנים
מר דוד מילגרום-עוזר בכיר לשר הפנים
מר בריאן ניגן - ע/דועץ משפטי בדו"ש

17/12/89 ✓

MUNICIPAL COUNCIL
OF ARIEL

מועצה מקומית
אריאל

OFFICE OF THE MAYOR

שכת ראש המועצה

10.12.89
297-ר

69

11/12/89

11/12/89

17-12-89

לכבוד
מר בני קצובר
ראש המועצה האזורית שומרון
ד.נ. לב השומרון
אלון מורה 44862

בני ידידי,

הנני מתייחס למכתבך מס' 8750 מיום ה-30 בנובמבר 1989.

שוב אני מצר על הטגנון ועל התוכן של מכתביך ועוד יותר מכך, על שום שאנו נזקקים להתכתבות בלתי סימפטית כזו בינינו.

דווקא על רקע החברות שלנו תמוהה בעיני העובדה שאתה מעלה דברים חסרי שחר, חסרי יסוד ושגובלים גם בהשמצה אישית כלפי. אני בטוח ששיחה בינינו לפני כתיבת מכתביך היתה מונעת אותם ועולה בראשי מחשבה שמא מישו אצלך מסית ודואג להפיח אש. לגופו של ענין להלן תשובתי להערותיך אחת לאחת:

א. הישוב נספים פנה אלי בבקשה להצטרף לאריאל, לפני למעלה משנה. לא אני פניתי אליו ולאחר ששקלתי את פנייתם במשך תקופה ארוכה הודעתי למשרד הפנים על הסכמתי העקרונית.

ב. אינני יוזם פניות לציבור בכדקן, אלא אנשי כדקן אינם מרוצים כנראה מהסדרות אשר המועצה האזורית אמורה לספק להם. הודעתי לך בפרוש שאם תהיה פנייה מהישוב כדקן להצטרף לאריאל, אתן תשובה חיובית.

ג. אתה כותב כי "ידוע לך" כי אמרתי למנהל החטיבה להתיישבות בסוכנות כי גם ברכה ויצהר בדרך אלינו. אינני יודע מנין לקחת מידע זה אך דע כי לא אמרתי לשום מנכ"ל בחטיבה להתיישבות דבר זה, ואולי תזמן פגישה איתי ועם אותו איש שאמר לך דבר זה.

ד. שוב "שמעת" איך כביכול הזכרתי בפני שר הפנים את מאמציהם מול השר לייצב את מצבכם הכספי. לא פגשתי בשר, לא שוחחתי עימו ולא קיבלתי תשובה מטעם השר. מענין מנין אתה מקבל את המידע הזה.

2/..

-2-

ה. קיומם נושאים המסופלים אצלכם והמתבססים על אוכלוסיות אריאל, כמו: ביה"ס האזורי הדתי ביקיר, שנבנה כלשון המעטה בלא כל הצדקה תכנונית ותקציבית. הנתונים הלא נכונים שמטרתם בזמנו לגבוי ילדי אריאל שביקשתם לשבצם בביה"ס ביקיר היוו את הבסיס לקבלת ההחלטה האומללה והלא נכונה ע"י משרד החינוך ומשרד הבינוי והשיכון להקים ביה"ס זה ביקיר במקום באריאל.

יש עמדי נושאים בתחומים נוספים שטופלו ע"י המועצה האזורית שומרון והמסתמכים על נתונים המתייחסים לאריאל ותושביה אשר אינני רוצה לפרטם כעת, אבל אעשה זאת בפגישה בארבע עיניים איתך, משום שהם עשויים לפגוע בנו.

ו. בני אתה יודע עי כמה מוקיר אנוכי את פועלך למען ההתיישבות ועד כמה אני מפרגן לך בכל מקום.

אני מקווה שכן גם אתה בזה! עם זאת ממליץ אני שבין שנינו לא יכנס שום גורם אחר. מה שיש לך לאמר לי ומה שיש לי לאמר לך נאמר בפגישה הנ"ל, שלנו.

שלך בידירות
רון כחמן
ראש מועצת אריאל

העתק: מר דב קהת, מנכ"ל משרד הפנים, ירושלים.
מר יעקב כהן, הממונה על המחוז, ירושלים.

רנ/לב

מדינת ישראל
משרד הפנים
המינהל לשלטון ומינהל מקומי

ירושלים, ב' בכסליו תש"ן
30 בנובמבר 1989
חיק מס' 6111 שומרון

לכבוד
מר בני קצובר, ראש המועצה האזורית
ש ו ר ו ן

מר קצובר הנכבד,

הנדון: אזור תעשייה ברקן
סימוכין: מכתב 8428 אל המנהל הכללי

המנהל הכללי ביקשני לאשר קבלת מכתבך ולהשיבך.

גם אני בדעה שיש ליצור פסק זמן בפרשת ברקן כי מצב של חוסר ודאות אינו פועל לא לטובת שתי הרשויות לא לטובת המפעלים ולא לטובת פתוח האזור. יחד עם זאת, אחת ודאי מודע לכך שמשרד הפנים קיווה כל העת ששתי הרשויות ימצאו ביניהן דרך לניהול משותף של אזור התעשייה (למשל על ידי מסגרת לא פורמלית של מינהלת) שהרי אין ספק ששתי הרשויות יש להן עניין בהתקנתו ופיתוחו.

אנו מקווים שאם הרגעת השטה תבוא גם ההדברות לקראת שיחוף הפעולה האמור.

בכבוד רב,

בנימין ריקרד
סגן מנהל המינהל

הערת:
יעקב כהן, הממונה על היישובים היהודים ביו"ש
רון נחמן, ראש המועצה המקומית אריאל
שמאל עמיאל, עוזר בכיר למנכ"ל

בר/רבש

ח.ד. 6158, ירושלים 91061, קריית בן גוריון, בנין 2, טל. 02-701462
פקסימילה: 02-639368

משרד הפנים
לשכת המג"ל

נלוה לחומר — לשימוש פנימי

אל : גב' נחמה בן-דוד

מאת :

☐ אשר והחור

☐ לשיחה

☐ לחיק

☐ לידיעה

☐ נא הכן תשובה
לחתימי המג"ל

☒ לטיפול

☐ לאישור

☒ השב נא ישירות
עם הפקד עלי

☐ נא הערוחק

הערות נוספות :

סגן מנהל ומינהל לשלטון מקומי

19-11-1989

נחמה בן-דוד

671

תיק מס'

נחמה בן-דוד

חתימה

16-11-89

תאריך

1944-1945

1944-1945

1944-1945

1944-1945

1944-1945

1944-1945

1944-1945

1944-1945

1944-1945

1944-1945

1944-1945

1944-1945

1944-1945

1944-1945

1944-1945

1944-1945

1944-1945

1944-1945

1944-1945

1944-1945

1944-1945

1944-1945

62

אורנית • איתמר • אלון מורה • ניטת שומרון • ברקן • נסים • הר ברכה • חמש
 חוטות • חרמש • ובר • יקיר • כדים • כפר תפוח • סגור דותן • מדלים
 מעלה שומרון • סלגית • עינב • עלי והב • קראפרים • מדואל • קדומים
 קרית נטפים • קרני שומרון • רותן • שא נור • שבי שומרון • שערי תקווה • שקד
 סמעה • אורית • שומרון • אלון מורה • דיג לב • השומרון • 44562 • טל 02-249111

לשכת המנהל הכללי
 נת ד ב ל
 1989-11-1
 88

י"ג בתשרי תש"ן
 12 באוקטובר 1989
 מספרנו : 8428

לכבוד
 מר דב קהת
 מנכ"ל משרד הפנים
 ירושלים

א"נ,

הנדון : אזור תעשייה ברקו

הגיעונו ידיעות כי מועצת אריאל שוב מכסה "לפתוח" את סוגיית ההשתייכות של אזור התעשייה בברקו, וזאת ע"י העלאת טענות שונות ומשונות.
 אני כופר בטענות הללו מחד גיסא, ומאידך גיסא הקמנו באתר מנהלת שבקצב מהיר מתפעלת ומתמודדת עם הסוגיות השונות.
 הצלחנו גם לגרום לפיתוח נוסף ולפתרון עשרות בעיות מול משרד המסחר והתעשייה.
 אני מבקש ליצור פסק זמן בכל הפרשה על מנת שיופסקו הזעזועים המזיקים לאתר ולאפשר לנו להוכיח את פעילותנו בו.

בכבוד רב,

בנני קצובר
 ראש המועצה

העתק: הרב אריה דרעי, שר הפנים
 מר יעקב כהן, הממונה ביו"ש
 מר בני ריקרדו, משרד הפנים

מדינת ישראל
משרד הפנים
לשכת המנהל הכללי

תאריך :

מספר :

1377

סגן מנהל המינהל לשלשון מקומי

18-09-1989

נתקבל

122

ת"ל בטי

OFFICE OF THE
ATTORNEY GENERAL
STATE OF NEW YORK

REC-20-81

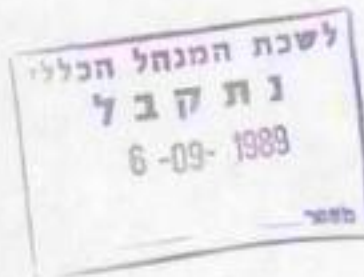
ועד ישובי נחל עירון - ריחן

ריחן ד.ג. מנשה

טלפון: 06-352675

תאריך: 30.8.89

לכבוד

הרב אריה דרעי

שר הפנים

כבוד השר,

הנדון: יישוב עירוני באתר הבריכה כמוקד לפיתוח
איזור נחל עירון - ריחן

בהמשך למכתבנו אליך מתאריך 9.4.89, בנושא קידום הפיתוח של איזור נחל עירון - ריחן, הננו מגישים בזאת לעיונך חוברת, המציגה את עיקרי הצעתנו לפיתוח האיזור: הקמת יישוב עירוני באתר הבריכה. נודה לך אם תקדיש מזמנך לפגישה עמנו, לצורך הצגת הנושא וקידומו.

בכבוד רב,

יעקוב אבירם

יו"ר וועד היישובים

לוט: בחינת הצורך וההצדקה להקמת יישוב
עירוני באיזור עירון - ריחן/ ברוך קיפנים

העתק: מר דוב קחת, מנכ"ל משרד הפנים

לפי תוכנית
א"א ינס וזמן
עם מילוי
החוק

**בחינת הצורך וההצדקה להקמת
יישוב עירוני באזור עירון - ריחן
(אמצעי לעיבוי ההתישבות היהודית)**

הוכן עבור ועד יישובי נחל עירון-ריחן

על-ידי

פרופ' ברוך קיפניס

חיפה, אוגוסט 1989

בחינת הצורך וההצדקה להקמת יישוב עירוני באזור עירון-ריחן (אמצעי לעיבוי ההתיישבות היהודית)

הוכן עבור ועד יישובי נחל עירון-ריחן

על-ידי

פרופ' ברוך קיפניס

ליווי והיגוי:

יעקב אבירם, יו"ר ועד יישובי נחל עירון-ריחן

איריס ענבר, אדריכלית

חיפה, אוגוסט 1989

תקציר הממצאים וההמלצות:

1. היוזמה ומשמעותה:

- 1.1 ועד יישובי נחל עירון-ריחן פועל להקמת יישוב עירוני-פרברי באזור ומציע למקמו באתר הברכה. היוזמה באה כדי לעבות את היישוב היהודי באזור וכמענה להתגברות הנטיה לנטישת תושביו; לנוכח מאזן דמוגרפי של רוב ערבי מוחלט שפריסתו בשטח מתעצמת; ומתוך דאגה לירידת תדמית ההתיישבות היהודית באזור. היוזמה מלווה במאמצים למשוך לאזור משקיעים ומתיישבים.
- 1.2 אתר הברכה, קיבולת כ-2,500 משפחות, הוא המתאים ביותר להקמת היישוב המוצע. האתר, המצוי בחלקו ממערב לקו הירוק, הוא גם מרכזי ליישובים היהודיים באזור. ע"י נקיטת אסטרטגית פיתוח נכונה שתיצור מערכת התיישבותית מרוכזת העונה לפלחי שוק מגוונים, עשוי האזור לאכלס בשיא פיתוחו כ-12,000 יהודים.
- 1.3 הועד בדעה כי פיתוח מרוכז של יישוב עירוני באתר הברכה, מול חלופה של פריסת חמישה יישובים קהילתיים ו/או הקמת יישוב עירוני באתר חיננית ב', יביא לחסכון משמעותי בעלויות ההקמה והתפעול; ימשוך לאזור אוכלוסיה חדשה ומשקיעים; ילכד את היישובים מבחינה מוניציפאלית, חברתית, ותעסוקתית; יגרום לבלימת ההגירה מהאזור; ויעניק לאזור זהות חדשה.

2. המציאות ההתיישבותית-דמוגרפית באזור עירון-ריחן:

- 2.1 האוכלוסיה הערבית בעירון-ריחן מונה כ-90 אלף נפש בהשוואה לכ-2,200 יהודים. ערביי האזור מהווים רוב מוחלט של 98%!! קצב גידול אוכלוסיה הערבית מדהים. בשעה שהאוכלוסיה היהודית גדלה בעשור האחרון רק במאות, גדלה האוכלוסיה הערבית באלפים. גם אם יוקם היישוב הפרברי המוצע, ואפילו אם יאוכלס במהירות שאין לה תקדים, תהא תוספת האוכלוסיה הערבית באזור עד לשנת 2010 גדולה יותר מתוספת האוכלוסיה היהודית!
- 2.2 למרות המאזן הדמוגרפי הנחות של היהודים, האזור טרם זכה למעמד של 'אזור בעיה לאומי' המחייב מדיניות התיישבותית נמרצת. רוב מאמצי הפיתוח בעשור האחרון הופנו לאכלוס נקודות דליל בצפון השומרון.
- 2.3 תכניות ההתיישבות שהוכנו לאזור ע"י גופים שונים בעשור האחרון היו ביטוי לדאגה ביחס לעתידו. דאגה זו עומדת גם מאחורי ההצעה להקים את היישוב העירוני-פרברי בגבעת הברכה.

3. אסטרטגיות התיישבות חלופיות:

- 3.1 קיימות שתי 'אסטרטגיות' חלופיות לפיתוח אזורי במציאות הדומה לזו של אזור עירון-ריחן. האסטרטגיות, המשלימות זו את זו בתהליך ההתיישבותי הכולל, הן: יצירת נוכחות בשטח ע"י 'פריסת' מספר גדול של יישובים קטנים, בדרך כלל יישובים כפריים; ומאמץ לשיפור ה'מאזן' הדמוגרפי' באזור לטובת היהודים. מאמץ כזה כרוך, בדרך-כלל, בהקמת יישוב עירוני.
- 3.2 אסטרטגית הפריסה, המושתתת על פיזור המאמץ יקרה בהקמה, באחזקה ובאספקה השוטפת של השרותים. אסטרטגית המאזן, הנוקטת בגישה של ריכוז מאמץ נקודתי, מאפשרת 'יתרון לגודל' בפיתוח תשתיות ובאספקת השרותים, והיא זולה במונחי עלות לנפש בכל מרכיביה (לדיון ממצה ראה בדוח המלא סעיף 6.1.2).
- 3.3 התיישבות מפוזרת נתפסת כיום כטעות שהביאה לפיזור המאמץ הלאומי, וכאחד הגורמים להצלחה החלקית של מדיניות פיזור האוכלוסיה. זוהי מסקנת המחקר ביחס להקמתן של כ-30 ערים בשנות ה-50; וממצאי המחקר על ההתיישבות החדשה בגליל שבמהלכה הוקמו, על-פי עקרון ה'פריסה', למעלה מ-50 יישובים ששינו את מפת ההתיישבות בגליל בסוף שנות ה-70 וראשית ה-80.
- 3.4 בתכניות השיקום למערכות ההתיישבות הנ"ל הושם/מושם דגש על ריכוז מאמצי פיתוח בכמה יישובים. זאת כדי להביאם במהירות לגודל שיוכל להציע מגוון הולם של הזדמנויות ושרותים.
- 3.5 אנו ממליצים, איפא, לנקוט מלכתחילה בעקרון ריכוז המאמץ בפיתוח אזור עירון-ריחן. עקרון זה יבוא למימוש באתר הברכה.

4. תכניות פיתוח לאזור עירון-ריחן:

- 4.1 בתכניות הפיתוח שהוכנו לאזור בעשור האחרון הופיעו שתי האסטרטגיות ('הפריסה' ו'המאזן') לסרוגין. התכנית האחרונה - תכנית חומש לפיתוח אזור עירון-ריחן (הסוכנות היהודית/ההסתדרות הציונית, 1989), משלבת את עקרון הפריסה בהצעה לריכוז מאמץ באתר הברכה כמוקד עירוני לאזור.
- 4.2 אנו בדעה כי תכנית החומש הנ"ל ראויה לאימוץ ולביצוע בטווח הקצר והבינוני. רק במרכיב הריכוזי שבה, כלומר, ריכוז מאמצי הפיתוח באתר הברכה תוך השלמת הפיתוח ביישובים הקיימים.
- 4.3 יש להעדיף את הקמת המוקד העירוני המוצע באתר הברכה על-פני אתרים אחרים כגון אתר חיננית ב', היות והוא נוח יותר מבחינה טופוגרפית, ומרכזי מבחינת המיקום.

'א י ת ו ת'

4.4 פיתוח יישוב עירוני באתר הברכה ושילובו במערכת היישובים הקיימים יאפשר קליטת פלחי שוק מגוונים: של המעוניינים לחיות ביישובים מטיפוס שונה; של המעוניינים להתיישב ממערב לקו הירוק או ממזרחו; של המעוניינים למצוא תעסוקה במקום מגוריהם או כאלה אשר יעדיפו לשמור על מקום עבודתם הקודם.

4.6 ריכוז המאמץ ההתיישבותי באתר הברכה יביא לחסכון בעלויות הפיתוח של יותר מ-8.5 מליון דולר עד 1995. זאת תוך מתן סיכוי למימוש היעדים הדמוגרפיים וההתיישבותיים. עיקר החסכון הוא בדחיית הקמתם של ארבעה יישובים קהילתיים המוצעים במרכיב ה'פריסה' של תכנית 1989.

5. סיכויי האיכלוס של אזור עירון-ריחן:

5.1 ניתוח מגמות ההגירה מראה כי פוטנציאל האכלוס של האזור, כולל האוכלוסיה הקיימת, הוא כ-7.5-12.0 אלף נפש עד שנת 2010. מימוש הפוטנציאל מותנה, כאמור לעיל, באימוץ אסטרטגית פיתוח העונה על ביקושי רוב פלחי השוק האפשריים.

5.2 קביעת הפוטנציאל מושתתת על הגורמים הבאים:

1. בעשור ה-80 הסתמנה האטה בשעורי מאזן ההגירה השלילית של יהודים מנפת חדרה. שיפור מערכת הדרכים, עליה ברמת המינוע והצע אטרקטיבי של מגורים וחי קהילה, יביאו לשיפור נוסף במאזן ההגירה של הנפה. פיתוח אטרקטיבי רב-מימדי ומגוון בעירון-ריחן, עשוי לתרום לתהליך זה.

2. כביש ואדי ערה אשר ישנה את מעמדו לדרך מהירה, יאפשר את הרחבת תחום היוממות אל האזור וממנו. הדרך תקרב לאזור 'שדות תעסוקה' שבמישור החוף, בעמקים ובגליל התחתון המרכזי. באלו מרוכזים כרבע ממקומות העבודה בישראל.

3. הכרה בעירון-ריחן 'כאזור בעיה לאומי', ומתן עדיפות גבוהה לפיתוחו, תקנה למשתקעים בו - תושבים ויזמים, תנאים שיעשו את השתקעותם/השקעתם באזור לכדאית.

5.3 לאור האמור בחוות דעת זו אנו קובעים כי יש צורך והצדקה להקים באזור עירון-ריחן יישוב עירוני-פרברי אשר ישמש כמוקד ליישובים הקיימים. המיקום המתאים ביותר עבור היישוב העירוני הוא אתר הברכה. המערכת המשולבת של מוקד עירוני ויישובים קהילתיים וכפריים המתפקדים יחדיו, הם ערובה לצמיחת האזור ולפריחתו.

ה ד ר ח ה מ ל א

1. מטרה:

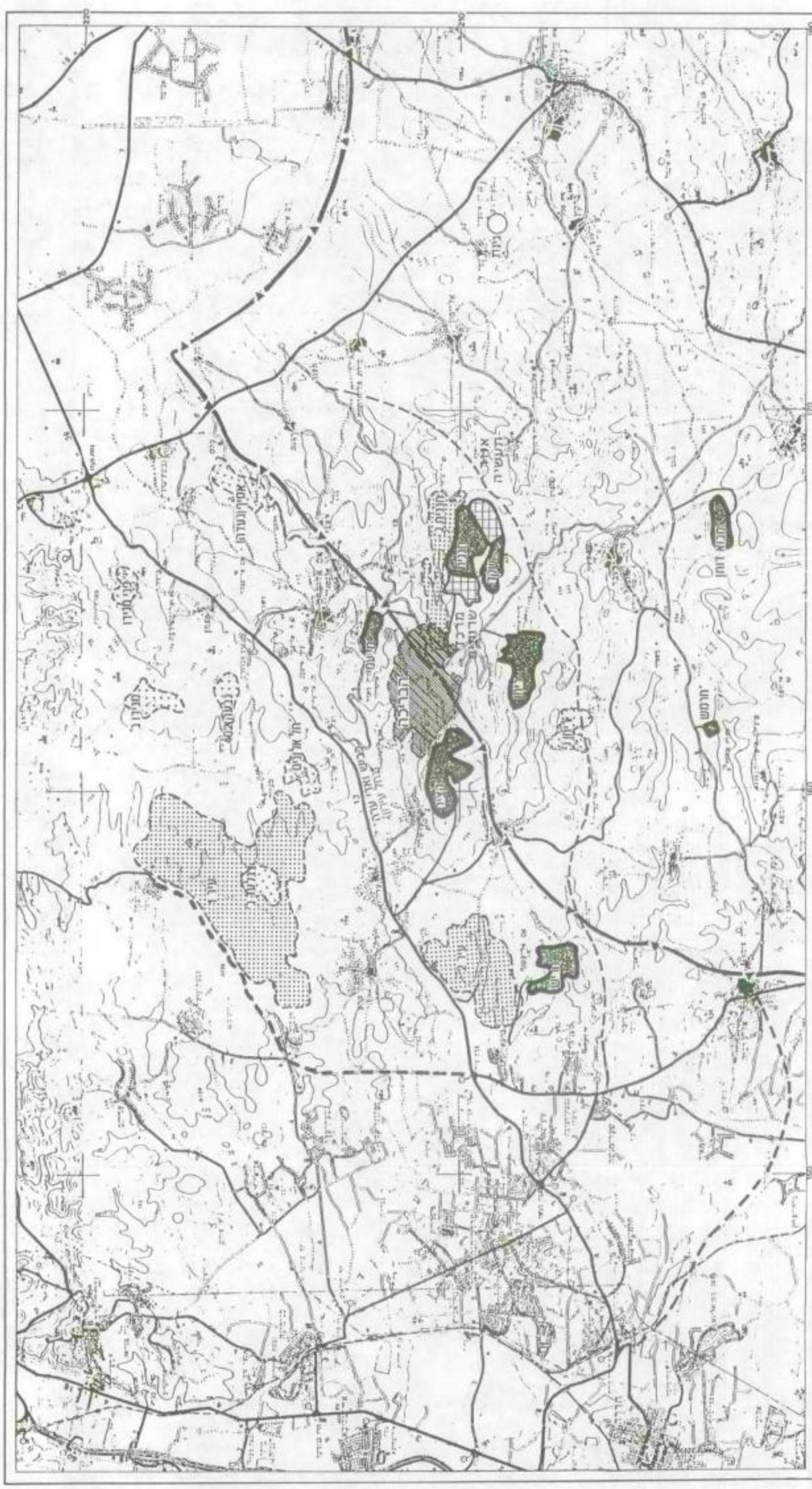
- 1.1 חוות דעת זו בוחנת את הצורך ואת ההצדקה להקים מרכז עירוני באזור עירון-ריחן. היא מתמקדת בשאלות ובנושאים הבאים:
1. מהי המציאות ההתיישבותית-דמוגרפית באזור, והאם זו מצדיקה מאמץ התיישבותי מרוכז בסדר עדיפות לאומי גבוה?
 2. מהן 'אסטרטגיות הפיתוח' החלופיות ברמה קונצפטואלית, העשויות לתת מענה לבעיה ההתיישבותית-דמוגרפית באזור?
 3. בחינה והערכה של תכניות הפיתוח שהוכנו לאזור בעבר, והמלצה על אסטרטגית פיתוח מועדפת: דחית הקמתם של יישובים קטנים ומפוזרים והתמקדות על פיתוח מרכז עירוני-פרברי שישמש כמוקד להתיישבות הקיימת.
 4. הערכת החסכון הכספי בהשקעות שיגרם כתוצאה מאימוץ אסטרטגית הפיתוח המועדפת, והערכת היכולת לביצועה במונחים של פוטנציאל למשיכת אוכלוסיה ומהגרים.

2. הבעיה:

- 2.1 ועד יישובי נחל עירון מעוניין להקים יישוב/מרכז עירוני-פרברי באזור עירון-ריחן. היישוב מוצע לאתר הברכה (נ.צ. מ. 163-211) המצוי בחלקו ממערב לקו הירוק. האתר הוא מרכזי למערכת היישובים היהודיים הקיימת באזור, הכוללת את קציר ומי-עמי שממערב לקו הירוק, ואת שקד, חנינית וריחן שממזרח לו (מפה 1). המוקד העירוני ישרת גם את יישובי הלווין של גוש ריחן - מבוא-דותן וחרמש.
- 2.2 על פי הערכה ראשונית יוכל היישוב המוצע לאתר הברכה לאכלס בשיא פיתוחו כ-2,500 משפחות. יחד עם אוכלוסיות היעד של יתר היישובים שהוזכרו לעיל, ניתן יהיה להגיע לאוכלוסית יעד עירונית/כפרית מרוכזת בת כ-12,000 יהודים באזור עירון-ריחן בשנת המטרה של התכנית. אוכלוסית היעד ושנת המטרה יקבעו בתכנון המפורט.
- 2.3 המציעים מניחים כי יישוב עירוני-פרברי הממוקם על הקו הירוק ימשוך אוכלוסיה מגוונת שתתישב באזור תוך פרק זמן קצר יחסית; כי יישוב גדול יחסית יהא מסוגל להציע רמת שירותים נאותה יחד עם איכות חיים פרברית המבוקשת על-ידי פלח שוק הולך וגדל בחברה הישראלית; כי ריכוז ההשקעות באתר מרכזי

יישובים יהודיים קיימים ומוצעים לאיזור נחל עירון-ריחן
(תכניות פיתוח החל מסוף שנות ה-70)

איוזור נחל עירון - צפון שומרון

1989 001014

מקרא:

סיכום קיים

CONCLUSIONS

וְאֵלֶּם יִזְכְּרוּ אֶת־מִשְׁכַּן אֱלֹהֵינוּ

6666

הקו הירוק

— V —

1

100

1

1

11

100

1

100

XXXXXX

1989

'א י ת ו ת'

אחד יביא לחסכון משמעותי בעלויות ההקמה והתפעול;
וכי היישוב העירוני ששימש כמרכז לאזור ילכד את המערכת
ההתיישבותית באזור מבחינה מוניציפאלית, חברתית, תרבותית
ותעסוקתית, וכי הוא יקנה לאזור עירון-ריחן זהות חדשה.
2.4 יוזמת ועד יישובי עירון-ריחן, המשקפת את המאויים ורצון
התושבים, באה כדי לקדם את הנטייה המסתמנת להגירת מתיישבים
מהאזור. הועד והתושבים בדעה כי פיתוח מרכז, אטרקטיבי
ומגוון באתר הממוקם במקום מרכזי להתיישבות הקיימת כבר
באזור, עשוי להיות 'אבן שואבת' למשיכת אוכלוסיה ומשקיעים.
כבר בהווה עושה הועד פעולות נמרצות בכוון זה, ואישור בהקדם
של בקשתו, כולל הכרה באזור עירון-ריחן כ'אזור בעיה' בסדר
עדיפויות לאומי גבוה, הוא תנאי לשמירת המומנטום הדרוש
לפיתוח.

3. המציאות ההתיישבותית באזור עירון-ריחן:

- 3.1 באזור עירון-ריחן מתגוררת אוכלוסיה ערבית המונה כ-90 אלף
נפש. אוכלוסיה זו מהווה רוב מוחלט באזור המתקרב, תלוי
בהגדרת גבולות האזור, לכ-98% מכלל האוכלוסיה. מאוכלוסיה זו
כ-18 אלף נפש יושבים בתחומי הכפרים הגובלים בגוש שקד-
חיננת-ריחן שבצפון מערב השומרון וכ-70.5 אלף נפש ב-16
יישובי ואדי ערה שבין ביאדה, זלפה וסלם בצפון, לבין לכביש
צומת עירון-באקה אל גרביה-ג'ת בדרום (טבלה 1 ומפה 2).
היישוב הערבי הגדול ביותר הוא העיר אום אל-פאחם, שמנין
תושביו היה 23.1 אלף בסוף 1987. (רקע כללי על האזור
שמואלי, שנל וסופר, 1985).
- 3.2 באזור עירון-ריחן חיו בסוף 1987 כ-2,200 יהודים. מהם חיו
כ-300-400 בשלושת יישובי גוש שקד-ריחן וכ-1,800 ביישובים
מי-עמי, קציר, ברקאי, מענית ומצר, הפרוסים בדרום מזרח עמק
עירון ממערב לקו הירוק (1).
- 3.3 מעבר לעובדה שהאוכלוסיה הערבית בנחל עירון מהווה רוב מחלט
של כ-98 אחוז, קצב גידולה מדהים (טבלה 2). בשעה שהאוכלוסיה

(1) בתחומי אזור טבעי 'הר אלכסנדר', כפי שהוא מוגדר על-ידי
הלמ"ס, מצויים 14 מהיישובי הערביים בנחל עירון (באקה אל
גרביה וג'ת אינם כלולים) ו-3 יישובים יהודיים (גבעת
נילי, עמיקם ורגבים) הממוקמים בדרום רמת מנשה. אוכלוסית
יישובים אלה אינה כלולה בנתונים על היישוב היהודי.

'א י ת ו ת'

טבלה 1:
אוכלוסית יישובי נחל-עירון 1961-1987
ועל-פי תכנית 7 מליון
(האוכלוסיה באלפים)

תכנית 7 מליון		ה או כ ל ו ס י ה				האוכלוסיה
2010	1995	1987	1983	1972	1961	
א.נ.	א.נ.	72.3	63.3	43.0	24.5	כל האוכלוסיה
-	-	(21)	(20)	(20)	(18)	
135.1	86.6	70.5	61.8	42.0	23.7	ערבים
-	-	(16)	(16)	(16)	(15)	
א.נ.	א.נ.	1.8	1.5	1.0	0.8	יהודים
-	-	(5)	(4)	(4)	(3)	
-	-	97.5	97.6	97.7	96.7	% ערבים

מקור: ישראל, למ"ס פרסומי מפקד האוכלוסין וחדיור;
רשימת היישובים, אוכלוסיתם וסמליהם;
ישראל, משרד הפנים, תכנית ארצית לפיזור האוכלוסיה
בת 7 מליון.

טבלה 2:
תוספת האוכלוסיה והגידול השנתי הממוצע
של האוכלוסיה בתקופות נבחרות 1961-1995
(התוספת באלפים והגידול באחוזים)

ה ת ק ו פ ו ת				האוכלוסיה
-1987	-1983	-1972	-1962	
1995	1987	1983	1972	
16.1	8.7	19.8	18.3	ערבים:
2.56	2.92	3.47	5.06	תוספת גידול שנתי
א.נ.	0.3	0.5	0.2	יהודים:
-	4.04	3.64	0.81	תוספת גידול שנתי

מקור: טבלה 1

'א י ת ו ת'

- היהודית גדלה במאות גדלה האוכלוסיה הערבית באלפים! כך למשל, ב-4.5 השנים שבין מפקד 1983 ועד לסוף 1987, גדלה האוכלוסיה היהודית ב-300 נפש, כולל תוספת של יישוב אחד, קציר (2), ואילו מספר הערבים גדל בכ-8,700 נפש. על-פי התכנית הארצית לתפוצת האוכלוסיה בת 7 מליון תגיע תוספת האוכלוסיה הערבית בנחל עירון לכ-16 אלף נפש עד ל-1995. אם נניח כי גידול האוכלוסיה הערבית באזור שקד-ריחן יהיה רק כ-3% לשנה (שעור נמוך לאוכלוסיה הערבית בשומרון) היא תמנה כ-23,000 נפש ב-1995. זוהי תוספת של כ-5,000 נפש ב-8 שנים.
- 3.4 אפילו אם יקום היישוב העירוני המוצע, ואפילו אם הוא יאוכלס יחד עם יתר יישובי עירון-ריחן במהירות שאין לה תקדים, תהא התוספת נטו של האוכלוסיה הערבית באזור גדולה יותר!
- 3.5 למרות המאזן הדמוגרפי הנחות של האוכלוסיה היהודית בנחל עירון, ולמרות שבאזור עובר ציר תחבורה מרכזי המקשר את מרכז הארץ לצפונה, לא זכה האזור, עדיין, למעמד של 'אזור בעיה' המחייב מדיניות התיישבותית נמרצת. ההסבר, אולי, לחוסר תשומת הלב נעוץ בכך שהאזור הועבר לידי ישראל במסגרת הסכם שביתת-הנשק עם ירדן ב-1949, וכי מתגוררת בו פחות מ-9% מהאוכלוסיה הערבית של ישראל. בכל מקרה ברור על-פי המעשים והמדיניות כי ה'איום' של רוב ערבי בגליל (שם יושבת מחצית האוכלוסיה הערבית הישראלית) נקלט חזק יותר בתודעת קובעי המדיניות. רק בעשור האחרון היתה תנופת התיישבות באזור, אך זו קשורה בעיקר באיכלוס צפון השומרון.
- 3.6 סכום: תכניות ההתיישבות לאזור עירון-ריחן שהוכנו על-ידי גופים שונים בעשור האחרון, היו ביטוי לדאגה ההולכת וגוברת ביחס לעתיד המאזן הדמוגרפי של האזור. במסגרת זו יש לראות גם את ההצעה להקים יישוב עירוני-פרברי בגבעת הברכה. יישוב זה, אם יקום, אמור לסייע לשיפור המאזן הדמוגרפי ולהגביר את הנוכחות של יהודים באזור. המציאות, כפי שתוארה לעיל, מחייבת לראות את ההתיישבות המוצעת כפרוייקט לאומי, ומצדיקה להציבו על סדר-היום בעדיפות גבוהה.

(2) חריש שנוסד ב-1982 קטן מ'סף הגודל' לקטגוריה של יישוב לפי הגדרות הלמ"ס, והוא מוגדר כ'מקום'.

4. אסטרטגיות התיישבות חלופיות:4.1 מאזן דמוגרפי מול נוכחות גיאוגרפית:

4.1.1 במהלך ההתיישבות בארץ ישראל ננקטו שתי אסטרטגיות התיישבותיות חלופיות אשר השלימו זו את זו בתהליך ההתיישבותי הכולל:

1. יצירת נוכחות בשטח בעזרת פריסה של מספר גדול של יישובים קטנים, בדרך כלל יישובים כפריים;
2. מאמץ לשיפור המאזן הדמוגרפי באזור היעד ההתיישבותי לטובת היהודים. אסטרטגיה זו ניתנת להשגה בדרך היעילה ביותר בעזרת יישוב עירוני.

4.1.2 שתי האסטרטגיות שונות זו מזו במאפיינים רבים, והן מתאימות ליישום, כל אחת בנפרד או בדרוג, לפי תנאי המקום והזמן. ההבדלים העיקריים בין החלופות הם:

1. אסטרטגית הפריסה מושתתת על פיזור מאמץ לפיתוח תשתיות על פני מרחב גיאוגרפי גדול. היא יקרה הן בהקמה והן באחזקה ובאספקה השוטפת של השרותים. אסטרטגית המאזן הדמוגרפי לעומתה, נוקטת בגישה של ריכוז מאמץ נקודתי במגמה להשיג 'יתרון לגודל' בפיתוח תשתיות ובאספקת שרותים. היא נחשבת לזולה יחסית במונחים של עלות לנפש של השקעות בפיתוח ובתשתית, ובאספקה היומיומית של השרותים הבסיסיים.
2. אסטרטגית הפריסה יכולה להביא להשגת המטרה ההתיישבותית בעזרת מספר קטן יחסית של מתיישבים המונעים על-ידי אידאולוגיה חזקה או על-ידי שאיפתם למימוש איכות חיים בסגנון עירוני בסביבה כפרית; אסטרטגית המאזן מחייבת שיעמוד לרשותה מאגר גדול יחסית של מהגרים פוטנציאליים ושל משאבי השקעה בפרוייקטים כלכליים שיהא בכוחם לספק תעסוקה הולמת ומגוונת למועסקים ביישוב ובאזור.

4.2 סכום: שילוב בין שתי הגישות בפיתוח אזור התיישבותי קומפקטי, כגון זה המוצע לאתר הברכה וליישובים הסמוכים לו, עשוי להביא למיצוי היתרונות שבשתי האסטרטגיות. היתרון העיקרי שבשילוב הנ"ל, אשר מימושו מותנה בכך שיעמדו לרשות הפיתוח משאבי האנוש הדרושים (מהגרים), הוא ביכולת להגיע ליתרון לגודל בעלות נמוכה יחסית, ובמתן מענה לביקושים של טיפוסי יישובים ושל אורחות החיים של רוב פלחי השוק.

5. תכניות לפיתוח התיישבות באזור עירון-ריחן:

(ריכוז התכניות במפה 1).

5.1 האקט הראשון לפריסת התיישבות יהודית באזור עירון היה הקמת מי-עמי כמושב שיתופי על הקו הירוק ומדרום לאום אל-פאחם ב-1963 (טבלה 3). מי-עמי היה הנציג היחידי של ההתיישבות היהודית באזור עירון-ריחן עד לשנת 1977. בשנה זו הוקם המושב השיתופי ריחן, שהיה חלוץ ההתיישבות היהודית באזור בקטע שממזרח לקו הירוק.

טבלה 3:
היישובים היהודיים באזור עירון-ריחן
לפי שנות הקמה

שם היישוב	נ.צ.מ. יישוב	צורת (1)	התנועה המיישבת	שנת איכלוס	יעד איכלוס משפחות (3)
מי-עמי	164212	32	העובד הציוני	1963	120
ריחן	163208	32	העובד הציוני	1977	120
שקד	166209	351	בית"ר	1981	250
חיננית	166210	351	המרכז החקלאי	1981	250
קציר	160210	351	התאחד האכרים	1982	400
חריש	155207	מקום	(2)	1982	-

סך-הכל יחידות איכלוס מתוכננות
1,140

מקור: הסוכנות היהודית המחלקה להתיישבות כפרית וההסתדרות הציונית העולמית חטיבת ההתיישבות, (1987). תכנית פיתוח לאזור נחל עירון - צפון שומרון, חבל/אזור הצפון. ישראל למ"ס, רשימת היישובים אוכלוסיותם וסמליהם, 31.12.1987.

- (1) צורות היישוב הן: 32 = מושב שתופי; 351 = יישוב קהילתי; מקום נקודה שהיתה פעם יישוב ואשר הוצאה מרשימת היישובים, או נקודה חדשה שהחלה להתאכלס אך עדין לא עמדה בתנאי של "יישוב" כלומר, מקום המאוכלס בקביעות על ידי 20 תושבים ויותר, שיש לו מנהל עצמי ושאינו בתחום הרשמי של יישוב אחר.
- (2) חריש יועד להיות קיבוץ השומר הצעיר.
- (3) יעדי האיכלוס על-פי תכנית 1987.

5.2 אתר עירון-יישוב עירוני יהודי:

5.2.1 במחצית השניה של עשור ה-70 הוזמן על-ידי אגף הפרוגרמות במשרד הבינוי והשכון, סקר לאיתור הפוטנציאל לפיתוח מגורים עירוניים בציר הנבעות שממזרח למישור החוף (קיפניס, 1978). בדוח הסקר כלולה תכנית רעיונית לפיתוח יישובים עירוניים בשני אתרים. אחד מהם, 'אתר עירון', ממוקם מצפון לוואדי ערה.

5.2.2 האתר, שלו שלוש יחידות משנה (כולל אחת מדרום לנחל עירון וממזרח לברקאי), מכיל שטח הראוי לפיתוח עירוני בהקף של כ-21,000 דונם שרובו אדמות מדינה. חלקן מוכרז כשטחי אש בשימוש אקסטנסיבי. צה"ל היה מוכן לשקול בשעתו בחיוב אפשרות של ויתור חלקי על שטחי האש לטובת הפיתוח העירוני. צוות הסקר קבע כי ניתן ליעד לאתר עירון אוכלוסיה בת 50-70 אלף נפש בצפיפות ברוטו של 2 יחידות דיור לדונם. ההצעה להקים עיר גדולה באזור עירון, תואמת את עקרונות האסטרטגיה המכוונת להשגת מאזן הדמוגרפי בין יהודים לערבים באזור.

5.2.3 השיקולים לבחירת אתר עירון ולמתן עדיפות גבוהה לפיתוחו כיישוב עירוני היו:

1. האפשרות לשלב יישוב עירוני יהודי גדול בחבל נחל עירון המהווה אזור התיישבות ערבי רצוף.
2. הקמת יישוב(ים) עירוניים לוויניים (פרבריים) לאזור חדרה רבתי אשר משרד הבינוי והשכון ראה בו (במהלך עשור ה-70) כמועמד להיות אזור מטרופוליני.
3. המצאות יחידת השטח העיקרית של אתר עירון על קטע דרך ראשית המוליכה מצומת עירון בואך אליקים, שם היא מתחברת עם כביש ואדי מילח. זהו קטע דרך של 'הציר המזרחי' (כביש מספר 6) המתוכנן כקטעי דרך ראשית וקטעי דרך מהירה מצפון הארץ לדרומה.
5. צוות הסקר הניח כי הקטע מצומת עירון לרגבים, המאפשר נגישות טובה לאתר עירון, יקבל עדיפות לשנים הקרובות. עד לסלילת קטע דרך זה, המהווה תנאי להמראתו של היישוב העירוני באתר עירון, תחובר העיר המוצעת למערכת הדרכים על-ידי הדרך הקיימת לרגבים.

'א י ת ו ת'

6. האתר נגיש למוקדי תעסוקה, מסחר, שירותים ונופש במישור החוף, בעיקר באזור חדרה. הנגישות תאפשר את פיתוח היישוב העירוני המוצע בשלבים.
7. האתר הכולל הציע גמישות בפיתוח. גמישות זו באה לביטוי בקיומו של תא השטח מדרום לנחל עירון המשתרע על כ-3,000 דונם. ההנחה היתה כי אתר זה יכול לשמש כאזור תעשייה לווני לעיר החדשה ולכל אזור ואדי ערה, או לשמש כאתר לפיתוח יישוב מגורים עירוני קטן כלוין לחדרה.
- 5.2.4 כמה מהנחות היסוד ששמדו לזכות הקמת יישוב עירוני גדול באתר עירון בסוף עשור ה-70 אינן עומדות למבחן כיום:
1. סלילת קטע הדרך הראשית מצומת עירון לברקאי אינה עומדת כיום על סדר היום. לחילופין, הרחבת כביש ואדי ערה והפיכתו לדרך דו מסלולית עם שני נתיבי תנועה לכל כוון, הועלתה לרמת עדיפות עליונה.
 2. מאז ראשית שנות ה-80 התרחשה תנופת פיתוח באגף המזרחי של אזור עירון-ריחן. פיתוח זה קשור בהקמת יישובי גוש שקד-ריחן ממזרח לקו הירוק, והיישוב קציר וה'מקום' חריש שממערב לו (טבלה 3).
 3. צה"ל העמיק את השימוש בשטחי האש שמצפון לאזור עירון. רמת הפתיחות של הצבא לוותר על השטח כיום נמוכה.

5.3 תכנית לפריסת יישובים מראשית ה-80:

- 5.3.1 בשנת 1981 פרסמה המחלקה להתיישבות/חטיבת ההתיישבות בסוכנות היהודית/ההסתדרות הציונית תכנית לפיתוח התיישבות יהודית באזור גבעות עירון-ריחן. התכנית היא המשך לתכניות מסגרת לגבול שומרון-השרון שהוכנו במהלך השנים על-ידי המחלקה להתיישבות ברוח 'תכנית אלון', והיא מושתתת על עקרונות אסטרטגית הפריסה הגיאוגרפית.
- 5.3.2 התכנית הציעה להקים גוש של 8-10 יישובים "על מנת להשיג מטרת-על של הבטחת נוכחות יהודית באזור בכמות ובתפוצה מירבית במשך כל שעות היממה. השגת מטרה זו" כך קבעו המתכננים, "פירושה שינוי אופי האזור מאזור ריק מהתיישבות יהודית לאזור מיושב". לשם ביסוס כלכלי נקבע כי יפותחו באזור ענפי חקלאות, תעשייה ושירותים.

'א י ת ו ת'

5.3.3 מלבד אתרי ההתיישבות המופיעים בטבלה 3 מציעה התכנית את המרכיבים הבאים המהווים חלק מהפריסה הגיאוגרפית של ההתיישבות:

1. חמישה אתרי התיישבות. שני אתרים, מבוא דותן שהוקם מדרום לגוש ח'יננית-שקד-ריחן וריחן ג' שטרם הוקם, מוצעים לצפון השומרון; ושלושה אתרים מוצעים לאזור שממערב לקו הירוק; האחד געדה, הממוקם בצפון מזרח תחום השיפוט של אום אל פאחם ואמור להיות שייך אורגנית לגוש יישובי עירון-ריחן; שני האתרים האחרים, מגידו ב' וגלעד ב', מוצעים לאגפו הצפוני של נחל עירון כעיבוי ליישובי המועצות האזוריות מגידו מנשה.
2. מרכז שירותים ומרכז תעשייה, שהקמתם מומשה כבר בסמוך לשקד. שני המרכזים עומדים כיום בפני הרחבה. יוזמי רעיון היישוב העירוני-פרברי בגבעת הברכה רואים במרכזים אלו חלק אינטגרלי מתכניתם.

5.3.4 תכנית המחצית השנייה של ה-80 (ראה סעיף 5.5) מציגה שורה של נושאים שלא הושגו ואשר חייבו תכנון מחודש:

1. פיתוח מערכת גושית בעלת אוריאנטציה פנימית לא עלה; יישובי עירון פיתחו זיקה לחדרה ולמערכות אחרות בארץ; זיקת יישובי צפון השומרון היתה למרכז השומרון.
2. חלק מהיישובים, בעיקר ממערב לנחל עירון, לא הוקם, ויעדי האכלוס לא התממשו.
5. מימוש תכנית הפיתוח, ששמה דגש על חקלאות ועל מקורות תעסוקה מקומיים, לא עלה או שפיגר אחר ההתיישבות. כתוצאה מכך תפסה היוממות (הנסיעה לעבודה) משקל כבד.
6. פיתוח השרותים לא הגיע להיקף המתוכנן. בית הספר כבר פועל בשטח, אולם טרם פותחו שירותים חיוניים אחרים.
7. עם שינוי מדיניות הפיתוח תוך כדי ביצוע התכנית, הוקמו באזור צפון השומרון המורחב יישובים נוספים אשר ביזרו את מאמצי הפיתוח והחלישו את מגמת התכנית לריכוז מאמץ.
- 5.4. ריכוז מאמץ בגוש שקד-ח'יננית-מרכז אזורי גדול:

5.4.1 בשנת 1984 הוכנה עבור משרד הבינוי והשכון, שהיה מופקד על ביצוע חלק ניכר מהפיתוח באזור יש"ע, תכנית פיתוח צפון השומרון (איתות, 1984). התכנית נועדה להנחות את

'א י ת ו ת'

- פעולות המשרד בפיתוח האזור במתואם עם אזוריים סמוכים -
דרום הגליל ואזור עירון, עד לשנת 2010.
- 5.4.2 היות והאזור אינו נמצא באזור הביקוש הגבוה, הונח כי רמת פיתוחו, ומכאן גם גודל אוכלוסיתו, יהיו צנועים. על פי התחזית שנערכה במחצית הראשונה של עשור ה-80, נקבע כי יעד האוכלוסיה היהודית לשנת 2010 יהא 5,000-10,000 נפש.
- 5.4.3 יעד האוכלוסיה הנמוך הכתיב גם את הפתרון התכנוני שעיקרו הפסקת הקמת יישובים חדשים תוך ריכוז מאמץ לביסוס הקיים (כ-50-100 משפחות ביישוב), ופיתוח מוקד עירוני קטן בגוש חניננית-שקד שישמש גם כמוקד לשרותים ולתעשייה.
- 5.4.4 הפיתוח העכשוי עוקב בחלקו אחר המלצות התכנית, בעיקר בכל הקשור לפיתוח אזור התעשייה והשרותים בשקד. יתר תחזיות האיכלוס, ובעיקר אלו שנועדו ליישובי העומק לא מומשו, ותנופת הפיתוח של מחצית ה-80 נבלמה כמעט לחלוטין.
- 5.4.5 הרעיון להקצות כ-3,000 דונם להרחבת חניננית-שקד (חניננית ב' נ.צ.מ. 1660-2105), תואם את המלצות התכנית שהוגשה למשרד השיכון. היות והאתר המוצע מאופיין ברובו בשיפועים חריפים ומבוותר בגאיות, יש לדחות את ההצעה להרחבת חניננית ולהעדיף כיום את החלופה של אתר הברכה.
- 5.5 תכנית לפריסת יישובים-המחצית השניה של ה-80:
- 5.5.1 באוגוסט 1987 הגישה הסוכנות היהודית/ההסתדרות הציונית תכנית פיתוח לאזור נחל עירון-צפון השומרון. התכנית עוסקת באזור עירון וצפון השומרון והיא באה בתגובה לאי הצלחת תכנית הפריסה של ראשית שנות ה-80 (סעיף 5.3.4).
- 5.5.2 התכנית הציעה ארבעה שינויים עיקריים:
1. ארגון מוניציפאלי אשר לפיו תשמשנה המועצות האזוריות הגובלות באזור התכנון כמסגרות תומכות עד שהיישובים יגיעו לבשלות בעשור הראשון של המאה הבאה. לכשיבשילו התנאים, תוקם באזור מ.א. חדשה עירון-שומרון.
 2. הבסיס הכלכלי, ומכאן גם אופי היישובים, יושתת בעיקר על תעשייה, תיירות ושרותים. החקלאות תהא משנית בלבד, וקיומה יותנה בזמינות גורמי ייצור.

'א י ת ו ת'

3. המרכז הגושי באזור ריחן-שקד יספק את רוב השרותים הציבוריים. בשני אזורי משנה, מנשה וגנים, יוקם מערך שרותים אזוריים מקומי בסף כניסה נמוך יותר.
4. האתרים מגידו ב', גלעד ב' וגעדה הוחלפו באתרים אחרים: פני-מגידו, גבעה 402, תל-אלונים, אסיף ואתר הברכה; היישובים חרמש ומבוא דותן הוצעו כיישובי לוויין לגוש עירון-ריחן. יעדי האיכלוס של היישובים החדשים (למעט יישובי הלוויין) מופיעים בטור תכנית מתונה שבטבלה 4.

טבלה 4:
יעדי איכלוס על-פי פרוגרמת תכנית 1989
(משפחות)

מ ס פ ר ה מ ש פ ח ו ת					
היישוב	צורת יישוב	1988	תכנית מתונה	אכלוס מואץ	קליטה מתוכננת ל-1995
יישובים קיימים:					
מי-עמי	מושב שיתופי	38	120	120	20
קציר	קהילתי פתוח	33	400	2,500	150
חיננית	קהילתי פתוח	21	400	1,200	80
ריחן (1)	מושב שיתופי / הסבה לקהילתי	8	120	(600)	(120)
שקד	קהילתי פתוח	78	250	600	150
הברכה	מרכז עירוני	-	400	2,500	400/200
תל-אלונים	קהילתי	-	250	250	50
אסיף	קהילתי	-	200	200	150
פני-מגידו	קהילתי	-	200	500	25
גבעה 402 (2)	קהילתי	-	200	200	-
ריחן ג'	קהילתי	-	250	500	50
סה"כ		178	2,790	7,390	1,875
					1,075
מקור:					

The Jewish Agency/The World Zionist Organization (1989).
Nahal Eron Project, Five Year Plan for the Development
of the ERON-REIHAN REGION.

- (1) בסוגרים גודל האוכלוסיה למקרה שהמושב יוסב ליישוב קהילתי.
(2) ע"פ סכום בועדת גבולות אום אל-פאחם לא יוקם היישוב גבעה 402.

'א י ת ו ת'

5.5.3 תכנית 1987 שנקטה באסטרטגית הפריסה קבעה את יעדי האוכלוסיה הבאים:

1. לאחר 10 שנים (מחצית ה-90) יתגורר באזור עירון-ריחן כ-300 משפחות ובאזור גבעות מנשה כ-160 משפחות.
2. כעבור 20 שנה, כלומר במחצית העשור הראשון של המאה הבאה, יהיו יעדי האוכלוסיה 610 משפחות בעירון-ריחן וכ-360 בגבעות מנשה.
3. על-פי תכנית הפריסה תמנה כל אוכלוסית האזור כ-1,800 נפש במחצית ה-90, וכ-3,500 עשר שנים מאוחר יותר.

5.6 פריסה וריכוז מאמץ - תכנית 1989:

5.6.1 בינואר 1989 פרסמה המחלקה/החטיבה להתיישבות בסוכנות/ההסתדרות הציונית תכנית פיתוח חמש שנתית לעירון-ריחן (The Jewish Agency and The World Zionist Organization 1989).

התכנית מציעה דרכים לאכלוס האזור בקצב מואץ בפרק זמן קצר. באסטרטגית הפיתוח הבסיסית שלה, כלומר, בכל הקשור לפריסת היישובים וליעדי אוכלוסיתם, מהווה תכנית 1989 המשך ישיר לתכנית 1987. היא שונה מקודמתה במרכיבים הבאים:

1. התכנית נותנת לגיטימציה לפיתוח אתר הברכה (ששטח אתרו הוכפל) ביישוב עירוני שימש כמוקד אזורי, הן מהבחינה הגיאוגרפית והן מהבחינה התפקודית, ל'אשכול' היישובים הכפריים (רובם קהילתיים) של אזור עירון-ריחן; וכמוקד מקשר בין יישובי גוש ריחן ליישובי גוש עירון. התכנית קובעת לאתר הברכה שני יעדי אוכלוסיה (טבלה 4):
 (1) איכלוס מתון של 400 משפחות, יעד התואם את אסטרטגית הפריסה, כפי שהוצעה בתכנית 1987;
 (2) יעד איכלוס מואץ, לפיו תמנה אוכלוסית אתר הברכה 2,500 משפחות (כ-10,000 נפש) בשנת היעד.
2. התכנית מציעה פרוגרמה ל-5 השנים עד 1995 (טבלה 4). על-פי הפרוגרמה אמורים להיות מוקמים באזור 5 יישובים, כולל אתר הברכה שיעד אוכלוסיתו הועמד על 200-400 משפחות. סה"כ האוכלוסיה המיועדת לאזור עד ל-1995, כולל ביישובים קיימים וביישובים חדשים, היא 875-1,075 משפחות או כ-4,000 נפש.

'א י ת ו ת'

3. התכנית מלווה בתכנית חומש להשקעות שתוטל על הקופה הציבורית (הסוכנות היהודית, ההסתדרות הציונית והממשלה). סה"כ העלות הישירה לקופה הציבורית מגיעה לכ-26.3 מליון דולר כדלקמן:

(1) עלויות הפיתוח של היישובים החדשים, כולל סיבסוד הבניה הפרטית, כ-15.9 מליון דולר (טבלה 5).

טבלה 5:

עלויות פיתוח היישובים החדשים ע"ח הקופה הציבורית
על-פי יעדי האיכלוס עד שנת 1995: תכנית 1989
(אלפי דולר)

ה י י ש ו ב						הנושא
סה"כ עלות הפיתוח	ריחן 'ג'	פני- מגידו	אסיף	תל- אלונים	הברכה	
2,163 (22.5)	500 (5)	200 (3.5)	950 (10)	450 (3.5)	63 (0.5)	דרך גישה (קילומטרים)
						חיבורי תשתית
10	ל.מ.	ל.מ.	ל.מ.	ל.מ.	10	לראש השטח (1)
						פיתוח גלעין
5,750	1,000	1,000	1,750	1,000	1,000	היישוב
2,450	200	150	200	150	1,750	מבני ציבור
						אזור תעשייה/
1,500	200	300	300	700	-	שרותים עצמאי
11,873	1,900	1,650	3,200	2,300	2,823	סה"כ פיתוח
						סיבסוד הבניה
4,000	500	-	1,000	500	2,000	למגורים (2)
15,873	2,400	1,650	4,200	2,800	4,823	סה"כ עלות

מקור:

The Jewish Agency/The World Zionist Organization (1989)/
Nahal Eron Project, Five Year Plan for the Development
of the ERON-REIHAN REGION.

- (1) ל.מ. לא מדווח.
(2) בהנחה שהמתיישבים יקבלו הטבות של אזור פיתוח א' (כ-\$10,000); בתל-אלונים ובריחן ג' לא נרשמה הוצאה כזו במקור.

'א י ת ו ת'

(2) עלויות חיזוק היישובים ופיתוח פרויקטים אזוריים
כ-10.4 מליון דולר (טבלה 6).

טבלה 6:

פרויקטים אזוריים ולחיזוק יישובים קיימים
ע"ח הקופה הציבורית עבור אוכלוסית 1995
(אלפי דולר)

עלות	הפרויקט
2,082	פרויקטים כלכליים ושרותיים באזור
2,300	שיפור כבישים אזוריים
1,500	השלמת גורמי יצור ליישובים קיימים
4,500	רכישות/החלפות קרקע (1)
10,382	סה"כ פרויקטים אזוריים ויישוביים

מקור:

The Jewish Agency and The World Zionist Organization
(1989). Nahal Eron Project, Five Year Plan for the
Development of the ERON-REIHAN REGION.

(1) לפי התכנית יש להשלים רכישות בתל אלונים, בגבעת 402, באסיף,
במי-עמי, באתר הברכה ובריחן.

5.6.2 כמו התכניות שקדמו לה, גם תכנית 1989 מניחה כי פוטנציאל
המתיישבים לאזור מצוי במישור החוף, בעיקר באזור חדרה
פרדס-חנה וביישובי המטרופולין (תל-אביב וחיפה), ובקרבת
בני דור-ההמשך של היישובים הכפריים באזורים הסמוכים.

6. סכום - הצורך וההצדקה להקמת יישוב

עירוני-פרברי בנוש עירון-ריחן:

6.1 התיישבות מפוזרת או ריכוזית?

6.1.1 התיישבות המפוזרת, כלומר פיזור המאמץ ההתיישבותי במקום לרכז, נתפסת כיום כאחד הגורמים להצלחה החלקית של מדיניות פיזור האוכלוסיה:

1. אלו היו סיכומי המחקר ביחס להקמתן של למעלה מ-30 ערים חדשות בשנות ה-50 וראשית ה-60. מחקרי הערכה ותכניות פיתוח שבאו אחריהם המליצו, כי על-מנת לתקן את המעוות, יש לפעול לריכוז מאמץ במספר אתרים בעלי פוטנציאל צמיחה אמיתי.

2. זו גם המסקנה העולה מהמחקר על ההתיישבות החדשה בגליל שבמהלכה הוקמו, על-פי עקרון אסטרטגית ה'פריסה', למעלה מ-50 יישובים ששינו את מפת ההתיישבות בגליל בסוף שנות ה-70 וראשית ה-80 (כרמון, לו-יון, ליפשיץ, צ'מנסקי, עמיר וקיפניס, 1989). בתכנית השיקום העולה עתה על סדר היום בפורומים שונים, מושם דגש על ריכוז מאמצי פיתוח בכמה יישובים. ריכוז המאמץ מיועד להביא במהירות לגודל אוכלוסיה שתצדיק את קיומם של מרבית השרותים הבסיסיים, וכדי לאפשר ליישובים סמוכים להנות מהיתרון לגודל אשר יושג באזור.

6.1.2 מבקרי ההתיישבות החדשה טענו כי עדיף היה לרכז את מאמצי הפיתוח ביישוב עירוני כמו כרמיאל, ולא לבזרם על הרבה התחלות מבלי שאף לא אחת מהן הצליחה להגיע ל'המראה'. הקמת היישובים הרבים והצורך לספק להם שרותים בסיסיים נתגלתה כיקרה פי כמה מהעלות של קליטת אותו מספר תושבים ביישוב עירוני קיים. המספרים המצוטטים מדברים על עלויות לנפש הגבוהות פי 2.5-3.0 פעמים ויותר בהקמת תשתיות תוך יישוביות (3); פי 4.9 יותר בשרותי מנהל; ופי 2.74 יותר בסל שרותים המוניציפאלי הכולל (טבלה 7).

6.1.3 ממחקרים עולה כי האוכלוסיה שהשתקעה ביישובים, ברובה מאזור חיפה רבתי ומהיישובים העירוניים והכפריים של הגליל, לא היתה מגיעה לגליל ו/או לא נשארת בו אלמלא הוקמו היישובים במתכונתם (עוז, 1987; Kipnis, 1989).

(2) הערך של פי 3 נקבע על ידי (צ'מנסקי וליפשיץ, 1989). הערכים האחרים על פי המקור המופיע בטבלה 7.

טבלה 7:

ההיחס בין העלות לנפש של פיתוח תשתית למגורים,
של בניית יחידת מגורים ושל השרותים המוניציפאליים
בין יישוב כפרי/עירוני חדש לבין עיר חדשה טיפוסית.

היחס	סעיף העלות
	<u>פיתוח תשתית ובניה:</u>
2.50	פיתוח תשתית באזורי מגורים
1.20	בניית יחידת דיור חד-משפחתית
	בסטנדרט של עד 80 מטר מרובע
	=====
	<u>עלות שרותי הציבור:</u>
4.90	מנהל
2.74	סל שרותים בסיסי
	=====

מקור: חושב על-ידי המחבר בעקבות וינשל, לפידות,
(1980) אספקטים חברתיים כלכליים של ההתיישבות
היהודית בגליל, ניתוח ראשוני,
ראה גם

Kipnis, B. (1989). "Untimely Metropolitan-Field
'Rurban' Development-Rural Renaissance As a
Geopolitical Process in Israel" Geography
Research Forum, vol. 9.

6.1.4 הלקח מנסיון העבר ביחס להצעה להקים באזור עירון-ריחן
יישוב עירוני הוא כי ריכוז המאמץ על אתר אחד אשר ישולב
ביישובים הקיימים באזור, יתן את המענה הנכון ביותר
לביקושים של פלחי השוק הקיימים כיום בחברה הישראלית;
יאפשר השגת יתרון לגודל בריכוז גיאוגרפי אחד, יתרון
החיוני לשם אספקת השרותים הבסיסיים; ואמור לחסוך
משאבים שידרשו להקמת יישובים מרובים ולאחזקת מערכת
השרותים שלהם.

6.2 היתרונות שבהקמת מרכז עירוני באתר הברכה:

6.2.1 חוות דעת זו גורסת כי יש להעדיף את הקמת המוקד העירוני-
פרברי באתר הברכה. זאת בהשוואה לאתרים אחרים שהוזכרו
בדוח זה כגיוון אתר עירון (ראה סעיף 5.1 והסבר מפורט על
השיקולים לאי העדפה בסעיף 5.2.4); ואתר חיננית ב', (ראה
סעיף 5.4.5). העדפה זו מנומקת בטעמים הבאים:

1. אתר הברכה שקיבולתו כ-2,500 יחידות (טבלה 4), כאשר
ישולב בתפיסה תכנונית נכונה במערכת היישובים הקיימים

'א י ת ו ת'

באזור עירון-ריחן, הוא הנוח ביותר מבחינה טופוגרפית ומבחינת מיקומו הגיאוגרפי למיקום היישוב המוצע. למיקום הגיאוגרפי שלושה יתרונות: מרכזיותו ביחס למערכת היישובים הקיימים; סמיכותו לדרך קיימת המתוכננת להרחבה; והמצאותו חלק ממנו בתחומי הקו הירוק.

2. המערך המשולב של היישובים שיישענו על היישוב העירוני-פרברי באתר הברכה יאפשר קליטת פלחי שוק מגוונים:

- (1) פלחי שוק של המעוניינים להקלט ביישובים בעלי אופי עירוני-פרברי, קהילתי פתוח או סגור, ו/או חקלאי;
- (2) פלחי שוק של המעוניינים להתיישב על פי שאיפותיהם הפוליטיות ביישוב הממוקם ממערב לקו הירוק או ממזרח לו;

- (3) פלחי שוק של המעוניינים למצוא תעסוקה במקום, או כאלה אשר יעדיפו לשמור על מקום עבודתם הקודם (אגב, ועד היישובים פועל במרץ כדי להביא לאזור יזמים בתחום התעשייה והתיירות).

3. קיימת סבירות גבוהה כי פיתוח אתר הברכה, המשתרע משני צידי הקו הירוק והמהווה מוקד למערכת יישובי עירון ושומרון, יזכה ללגיטימציה של כל גווי הקשת הפוליטית. חשגת הלגיטימציה, בין היתר משום רגישותו הדמוגרפית של האזור, תזכה אותו במעמד מועדף כפרוייקט לאומי. מעמד כזה יביא לייצוב אוכלוסייתו הנוכחית, ויתן תנופה לקליטת אוכלוסיה ויזמים אשר ינצלו את התנאים המועדפים למימוש כוונותיהם.

4. פיתוח כביש ואדי ערה, המתוכנן כדרך מהירה דו-מסלולית בעלת שני נתיבים בכל כיוון, יאפשר את נגישותו של אזור עירון-ריחן למוקדי תעסוקה ושרותים בעמק, בגליל התחתון הדרומי, ובמישור החוף. קטע הדרך שבין צומת כביש מי-עמי לביאדה עומד לפני ביצוע. ראוי לציין כי פיתוח כביש זה הוא חיוני גם להחשת הצמיחה הכלכלית-חברתית בגליל, והקמתו נהנית מסדר קדימויות לאומי גבוה.

5. הקמת יישוב עירוני המהווה מוקד להתיישבות הקיימת והמיוצגת בועד יישובי עירון-ריחן, הוא ערובה להקמתה של מערכת מוניציפאלית 'אחודה'. מערכת זו תשרת ביעילות

'א י ת ו ת'

ובכלכליות את היישובים שמשני צידי הקו הירוק. הקמת המערכת ה'אחודה' תואמת את רוח המלצות ועדת זנבר לרפורמה מוניציפאלית, ואת רוח המלצות מחקר להגברת השיתוף בין רשויות (עירונית ובפרית) המוגש בימים אלו לאגף הפרוגרמות במשרד הבינוי והשכון (קיפניס, מרטנס ואחרים, 1989).

6.3 החסכון שבהקמת יישוב עירוני-פרברי באתר הברכה:

- 6.3.1 ריכוז המאמץ להקמת יישוב עירוני-פרברי באתר הברכה יביא, לפחות בטווח הקרוב והבינוני, לחסכון משמעותי ביותר בעלויות הפיתוח. כל זאת תוך מתן סיכוי להגיע ליעדים הדמוגרפיים וההתיישבותיים במהירות גדולה יחסית.
- 6.3.2 החסכון העיקרי נובע מדחית הקמתם של ארבעת היישובים הקהילתיים המוצעים בתכנית 1989. יש לקבוע כי הדחיה מותנית בשמירת האופציות הקרקעיות להקמתם בעתיד.
- 6.3.3 טבלאות 5 ו 6 מראות כי ניתן לחסוך, על פי נתוני תכנית הפיתוח החמש שנתית לשנת 1995, כ-8.5 מליון דולר בעלויות הקמת היישובים ועוד כמה מאות אלפי דולר בגין דחית רכישת ו/או החלפות קרקעות הדרושות לשם אבטחת רציפות השטחים ביישובים שהקמתם תדחה. יש להניח כי הפיתוח המואץ באתר הברכה יחייב תוספת תקציבית מסויימת, אך זו נאמדת בכמה מאות אלפי דולר עד לשנת 1995 (4).
- 6.3.4 היות ומוצע לרכז את מאמצי הפיתוח באתר הברכה, יופנו לאחר זה כל עלויות הסיבסוד המיועדות לקליטת המתיישבים העתידיים. עלויות אלו מגיעות לכ-4 מליון דולר, והן ניתנות מהקופה הציבורית ישירות למתיישב על-פי קריטריונים של זכאות. הסיבסוד האמור מותנה בהקניית מעמד של אזור פיתוח א+ לאזור עירון-ריחן, ובמימוש קצב האכלוס על-פי הפרוגרמה.

(4) על-פי מחקר שערכה 'איתות' (1980) על עלויות פיתוח התשתיות (ביוב, מים, כבישים ותאורה) ביישובים כפריים (מושבים וקהילתיים) עולה, כי הכפלת כושר הקליטה של יישוב מ-100 ל-200 יחידות מוזיל את עלות פיתוח התשתיות הנ"ל בכ-25%-50%. יש להניח כי הגדלת הקיבולת ביישוב מעבר ל-400 יחידות, כפי שמתוכנן לאתר הברכה, תקטין את העלויות בהרבה יותר. המחקר הוזמן ע"י המנהל לבניה כפרית והמחלקה להתיישבות.

6.4 סיכויי האיכלוס של אזור עירון-ריחן

הממוקד על אחר הברכה:

6.4.1 על סמך ניתוח מפורט של תחזיות האוכלוסיה לאזור צפון השומרון ושל מגמות ההגירה במישור החוף התיכון שנעשה במסגרת תכנית הפיתוח לצפון השומרון (איתות, 1984) נקבע כי פוטנציאל הגידול של אזור צפון השומרון הוא כ-5,000-6,000 נפש עד לשנת 2010.

6.4.2 היות ונתגלו תמורות עתידיות בקצב ההגירה המושפעת, בין היתר, ממצב המשק הלאומי ומקצב העליה, הונח בהערכות הנ"ל כי אוכלוסית צפון השומרון עשויה להגיע עד לגודל של כ-10,000 נפש בעשור הראשון של המאה הבאה.

6.4.3 אנו מניחים כי רוב פוטנציאל האכלוס של אזור צפון השומרון ימצא את מקומו באזור עירון-ריחן. מימוש הפוטנציאל מותנה בנקיטת אסטרטגית פיתוח העונה על הביקושים של רוב פלחי השוק האפשריים. המשתמע מקביעה זו הוא, כי אוכלוסית אזור עירון-ריחן (כולל האוכלוסיה הקיימת המונה כיום כ-2,200 נפש), תגיע לכ-7,500-12,000 בעשור הראשון של המאה ה-21.

6.4.3 בנסיון לבסס את הערכת פוטנציאל האיכלוס של אזור עירון-ריחן הובאו בחשבון הגורמים הנוספים הבאים:

1. בעשור ה-80 מסתמנת האטה בשעורי מאזן ההגירה השלילית של יהודים מנפת חדרה. בסוף ה-70 היה מאזן ההגירה השלילית כ-12.2 לכל 1,000 נפש במוצע. בין 1982-1987 היו שעורי המאזן השלילי הממוצע רק 2.5 ל-1,000. הגורם העיקרי לשינוי היה גידול של כ-46% בשעורי הנכנסים לנפה לעומת עליה של 5.8% בשעורי היוצאים ממנה.

2. יש להניח כי יחד עם שיפור מערכת הדרכים, עליה ברמת המינוע והצע אטרקטיבי של מגורים וחי קהילה, ילך מאזן ההגירה של יהודים בנפת חדרה וישתפר. לפיתוח אטרקטיבי של מגורים וקהילה בעירון-ריחן (צפון-מזרח הנפה), עשוי להיות תפקיד מרכזי במשימה זו.

3. הפיתוח המוצע לאזור עירון-ריחן אמור להיות מופנה לפלחי שוק מגוונים (ראה סעיף 6.2.1), ולהיות מושתת על ריכוז מאמץ על יחידת שטח קטנה יחסית. ריכוז המאמץ נושא בחובו שורה של יתרונות לגודל הכוללים, בין היתר,

'א י ת ו ת'

'סיפי כניסה' לשרותים ברמה גבוהה, ריבוד חברתי עשיר המאפשר הצע כוח-אדם במגוון מיומנויות החיוני למשיכת יזמים ולפיתוח מקורות תעסוקה אזוריים.

4. פיתוח כביש ואדי ערה לדרך מהירה יאפשר הרחבת תחום הנסיעה לעבודה של תושבי עירון-ריחן באופן משמעותי. ממחקרים עולה (צוק 1983; Kipnis, 1988, 1989) כי חלק מהמהגרים לאזורים הדומים לדגם המוצע לאזור עירון-ריחן נוטים לבצע 'הגירה חלקית' כלומר, להעתיק את מקום מגוריהם אך לשמור על מקום עבודתם קודם ההגירה.

5. טבלה 8 מראה כי אחוזים גבוהים יחסית מתושבי היישובים החדשים בגליל (משגב) ומתושבי כרמיאל נסעו לעבודתם יותר מ-41 דקות. טווח נסיעה כזה במערכת כבישים מהירים תאפשר לתושבי עירון-ריחן להנות מ'שדות התעסוקה' של מישור החוף (מהרצליה בדרום למפרץ חיפה בצפון), ושל אזור העמקים והגליל התחתון המרכזי. באלו מצויים כרבע ממקומות העבודה בישראל (טבלה 9). ב'שדות תעסוקה' אלו בולט במיוחד המשקל היחסי הגבוה של ענפי החקלאות, חשמל ומים, בנין, ותעשייה.

טבלה 8:

טווחי יוממות (נסיעה לעבודה) של מועסקים מכרמיאל ומועסקים מההתיישבות החדשה בגליל המרכזי לפי אמצעי נסיעה (1982 אחוזים)

המרחק בדקות		תושבי כרמיאל		תושבי היישובים החדשים (משגב)	
		פרטי	הסעה ציבורי	פרטי	סה"כ
עד 10 ד'	(מידי)	55	43	12	11
11-20 ד'	(קרוב)	-	19	38	9
21-30 ד'	(סביר)	20	14	-	17
31-40 ד'	(מרוחק)	-	7	13	15
41+ ד'	(רחוק)	25	17	37	48
סה"כ		100	100	100	100

מקור: 'איתות' (1983). תכנית פיתוח צפון השומרון, על בסיס סקר שדה שנערך באוניברסיטת חיפה ב-1982.

טבלה 9:
מועסקים במקומות עבודה שבנפות
יזרעאל, חיפה, חדרה והשרון 1987
לפי ענפים כלכליים (אחוזים)

מקדם	%	הענף הכלכלי
מישראל ריכוז		
1.73	42.1	חקלאות
1.03	24.9	תעשיה, כריה
1.45	35.5	חשמל ומים
1.29	31.4	בנין ועבודות ציבורית
0.90	22.0	מסחר וארוח
		פיננסים ושרותים
0.73	17.7	עסקים
0.95	23.3	שרותי ציבור וקהילה
0.93	22.6	שרותים אישיים
1.00	24.4	סה"כ
-	24.3	אחוז האוכלוסיה סה"כ
		אחוז האוכלוסיה
	21.1	היהודית

מקור: ישראל, למ"ס, (1988). שנתון סטטיסטי
לישראל 1988

6. למרחקי היוממות גם הבט הפוך. יזמים פוטנציאליים אשר יבחרו להשקיע בעירון-ריחן יוכלו להסתמך, בשלב הראשון, גם על כוח עבודה מיומן המתגורר במישור החוף ובגליל. יש לצפות כי לאחר זמן ישתקע חלק מכוח-עבודה זה באזור.

אנו מניחים, איפא, כי השיפור בכביש ואדי ערה יעשה את אזור עירון-ריחן לאטרקטיבי עבור מהגרים ומשקיעים פוטנציאליים הנחשבים כיום למרוחקים מידי ממנו.

7. הכרה באזור עירון-ריחן 'כאזור בעיה' המחייב מעורבות לאומית בסדר עדיפות גבוה, תקנה למשתקעים באזור - תושבים ויזמים, מענקים ותמריצים המקובלים באזור פיתוח בדרגה הגבוה ביותר. תמריצים אלו הם אמצעי לעשות את השתקעותם/השקעתם לכדאית בטווח הקצר.

6.5 סכום: לאור האמור בחוות דעת זו אנו קובעים כי יש צורך והצדקה להקים מרכז עירוני בעל אופי פרברי באזור עירון-ריחן. המיקום המתאים ביותר למרכז עירוני זה הוא אתר הברכה.

רשימת המקורות:

1. 'איתות' (1980). הערכת תכניות של יישובים כפריים חדשים.
2. איתות, (1984). תכנית פיתוח צפון השומרון.
3. המחלקה להתיישבות/חטיבת ההתיישבות בסוכנות היהודית/ההסתדרות הציונית (1981). תכנית לפיתוח התיישבות יהודית באזור גבעות עירון-ריחן.
4. הסוכנות היהודית/ההסתדרות הציונית (1987). תכנית פיתוח לאזור נחל עירון-צפון השומרון.
5. וינשל, לפידות, (1980) אספקטים חברתיים כלכליים של ההתיישבות היהודית בגליל, ניתוח ראשוני.
6. ישראל, למ"ס, פרסומי מפקד האוכלוסין והדיר 1983.
7. ישראל, למ"ס, (1988). שנתון סטטיסטי לישראל 1988.
8. ישראל, למ"ס, רשימת היישובים אוכלוסייתם וסמליהם 31.12.1987.
9. ישראל, משרד הפנים, תכנית ארצית לפיזור האוכלוסיה בת 7 מליון.
10. כרמון נ', לו-יון, י', ליפשיץ, ג', עמיר, ש', צ'מנסקי, ד' וב. קיפניס (1989). ההתיישבות החדשה בגליל-מחקר הערכה, המרכז לחקר העיר והאזור, הטכניון;
11. צוק, ר. (1983). דגם משולב של תהליך חיפוש יעד למגורים בהדגמה: חיפוש מגורים בשולי מטרופולין חיפה. עבודת גמר, החוג לגיאוגרפיה, אוניברסיטת חיפה.
12. צ'מנסקי, וג. ליפשיץ (1989) "הפרק הכלכלי" ההתיישבות החדשה בגליל-מחקר הערכה, המרכז לחקר העיר והאזור, הטכניון;
13. קיפניס, ב. (1978) הפוטנציאל לפיתוח מגורים עירוניים בציר הגבעות, החברה לישום, אוניברסיטת חיפה.
14. קיפניס, ב', מרטנס, ל', באני, א', יוגב, ד' רוטברג, נ' וח' ריינר (1989). ערי פיתוח ומועצות אזוריות, קווי יסוד למדיניות שיתוף פעולה, דוח מסכם. מוגש למשרד הבינוי והשכון ע"י משרד מרטנס הופמן, מהנדסים יועצים, תל-אביב.
15. שמואלי, א', שניל, י' וא' סופר (1985). המשולש הקטן, סדרת מונוגרפיות בחקר המזרח התיכון מס' 3 אוניברסיטת חיפה.
16. Kipnis, B. (1988). "Migrants' Linkages with Their Place of Origin: the Case of a New Town in Northern Israel", Geoforum.
17. Kipnis, B. (1989). "Untimely Metropolitan-Field 'Rurban' Development: Rural Renaissance As a Geopolitical Process in Israel" Geography Research Forum.
18. The Jewish Agency and The World Zionist Organization (1989). Nahal Eron Project, Five Year Plan for the Development of the ERON-REIHAN REGION.

מדינת ישראל
משרד הפנים
המינהל לשלטון ומינהל מקומי

ירושלים, כ"ח בחשוון התש"ן
26 בנובמבר 1989
חיק מס' 6111 שומרון

לכבוד
מר יעקוב אבירם
יו"ר ריחן יישובי עירון-ריחן
ד"נ מנשה 37870

א.נ.מ.,

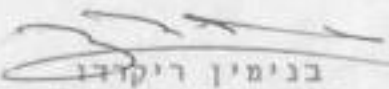
הנדון: יישוב עירוני באחר הבריכה כמוקד לפיתוח אזור
נחל - עירון - ריחן.
סימוכין: מכתבך לשר הפנים מיום 30.8.89

בהמשך לחשובתו של עוזר בכיר לשר, מר אבנר כהן אליך, מיום 4.10.89 קיימנו היום פגישה בנדון. להלן סיכום הפגישה.

1. הדגשתי את הקשיים המשפטיים המחזוריים בארגון גוש היישובים באזור עירון - ריחן בשל קיומו של ה"קו הירוק".
2. מסיבה זו, אין אפשרות להקים יחידה מוניציפלית פורמלית שתאחד את היישובים.
3. הדבר אינו מונע התארגנות וולונטרית של החושבים בתאגיד שייצג את האינטרסים המשותפים של חושבי האזור.
4. הצגתם לפני את טענותיכם בנושא חוסר פיתוח, חוסר הפניית משאבים ומתיישרים פוטנציאליים לאזור, דבר הנובע לדעתכם ממקומכם בשוליים של שתי המועצות האזוריות: מנשה מחד ושומרון מאידך.
5. הבעתם את משאלתכם להקים מועצה נפרדת ליישובים שבצפון מערב השומרון. מועצה זו לכשתקום תוכל לחתום הסכם למכירת שירותים עם המועצה האזורית מנשה, כך שבפועל תשרת גם את היישובים קציר, מי עמי ושאר היישובים שיקומו באיזור נחל עירון בצד הישראלי של הקו הירוק. אפשר להסדיר שיישובים אלה לא ישתתפו בבחירות למועצת מנשה.

6. הישוב החדש שיוקם באתר הברכה יאוכלס קודם כל בצדו המזרחי, כך שיוכל מתחילה להיות חלק מהמועצה החדשה.
7. מחוץ הבנה לצורכי ההתיישבות באזורכם הבטחתי לכם לשקול את בקשתכם באהדה, מה עוד שבימים הקרובים אפגוש את מר מיקה כהן מארגון משקי חרות-ביתר שיבוא לדבר איתי בנושא פצול המועצה האזורית שומרון.
8. הסברתי לכם שהחלטה סופית פורמלית בנושא היא בידי מפקד האזור שיחליט עם שר הפנים והממונה על הישובים היהודים ביהודה ושומרון.

בכבוד רב,

בנימין ריקלין
סגן מנהל המינהל

העתק:
יעקב כהן, הממונה על הישובים היהודים ביהודה ושומרון
משה גלזר, הממונה על מחוז חיפה.
העתק: חיק 6111 מנשה

בר/רבש

ח.ד. 6158, ירושלים 91061, קריח בן גוריון, בנין 2, טל. 02-701462
פקסימילה: 02-639368

THESE ARE THE ONLY TWO CASES IN WHICH THE
RECORDS OF THE BUREAU OF THE CENSUS

1. THE FIRST CASE IS THAT OF THE
RECORDS OF THE BUREAU OF THE CENSUS
2. THE SECOND CASE IS THAT OF THE
RECORDS OF THE BUREAU OF THE CENSUS

3. THE THIRD CASE IS THAT OF THE
RECORDS OF THE BUREAU OF THE CENSUS
4. THE FOURTH CASE IS THAT OF THE
RECORDS OF THE BUREAU OF THE CENSUS

THESE ARE THE ONLY TWO CASES IN WHICH THE
RECORDS OF THE BUREAU OF THE CENSUS

THESE ARE THE ONLY TWO CASES IN WHICH THE
RECORDS OF THE BUREAU OF THE CENSUS

THESE ARE THE ONLY TWO CASES IN WHICH THE
RECORDS OF THE BUREAU OF THE CENSUS

THESE ARE THE ONLY TWO CASES IN WHICH THE
RECORDS OF THE BUREAU OF THE CENSUS

THESE ARE THE ONLY TWO CASES IN WHICH THE
RECORDS OF THE BUREAU OF THE CENSUS

בס"ד, ה' בחשרי התש"ן
4 באוקטובר 1989

לכבוד
מר יעקב אבירם
יו"ר ועד ישובי נחל עירון
ריחן
ד.נ. מנשה

מכובדי,

הנדון: ישוב עירוני באחר הבריכה כמוקד לפיתוח
איזור נחל עירון - ריחן
סימוכין: מכתבך לשר הפנים מיום 30.8.89

הנני מאשר קבלת מכתבך שבסימוכין, אשר הועבר לעיון השר.

השר העביר מכתבך לטיפולו של סגן מנהל המינהל לשלטון מקומי מר
בני ריקרדו, אשר יזמן אחכם לפגישה בנדון.

לכבוד רב

אבנר כהן
עוזר בכיר לשר

העתיק: מר רב קהת - המנהל הכללי
מר בני ריקרדו - סגן מנהל המינהל לשלטון מקומי - (בצרוף
החומר)

ועד ישובי נחל עירון - ריחן

ריחן ד.ג. מנשה

טלפון: 06-352675

לאבנר

תאריך: 30.8.89

לשכת שר הפנים

נחל עירון

1989-8-6

מספר

לכבוד

הרב אריה דרעי

שר הפנים

כבוד השר,

הנדון: יישוב עירוני באתר הבריכה כמוקד לפיתוח

איזור נחל עירון - ריחן

בהמשך למכתבנו אליך מתאריך 9.4.89, בנושא קידום הפיתוח של איזור נחל עירון - ריחן.

הננו מגישים בזאת לעיונך חוברת, המציגה את עיקרי הצעתנו לפיתוח האיזור: הקמת

יישוב עירוני באתר הבריכה.

נודה לך אם תקדיש מזמנך לפגישה עמנו, לצורך הצגת הנושא וקידומו.

בכבוד רב,

יעקוב אבירם

יו"ר ועד היישובים

לוט: בחינת הצורך וההצדקה להקמת יישוב

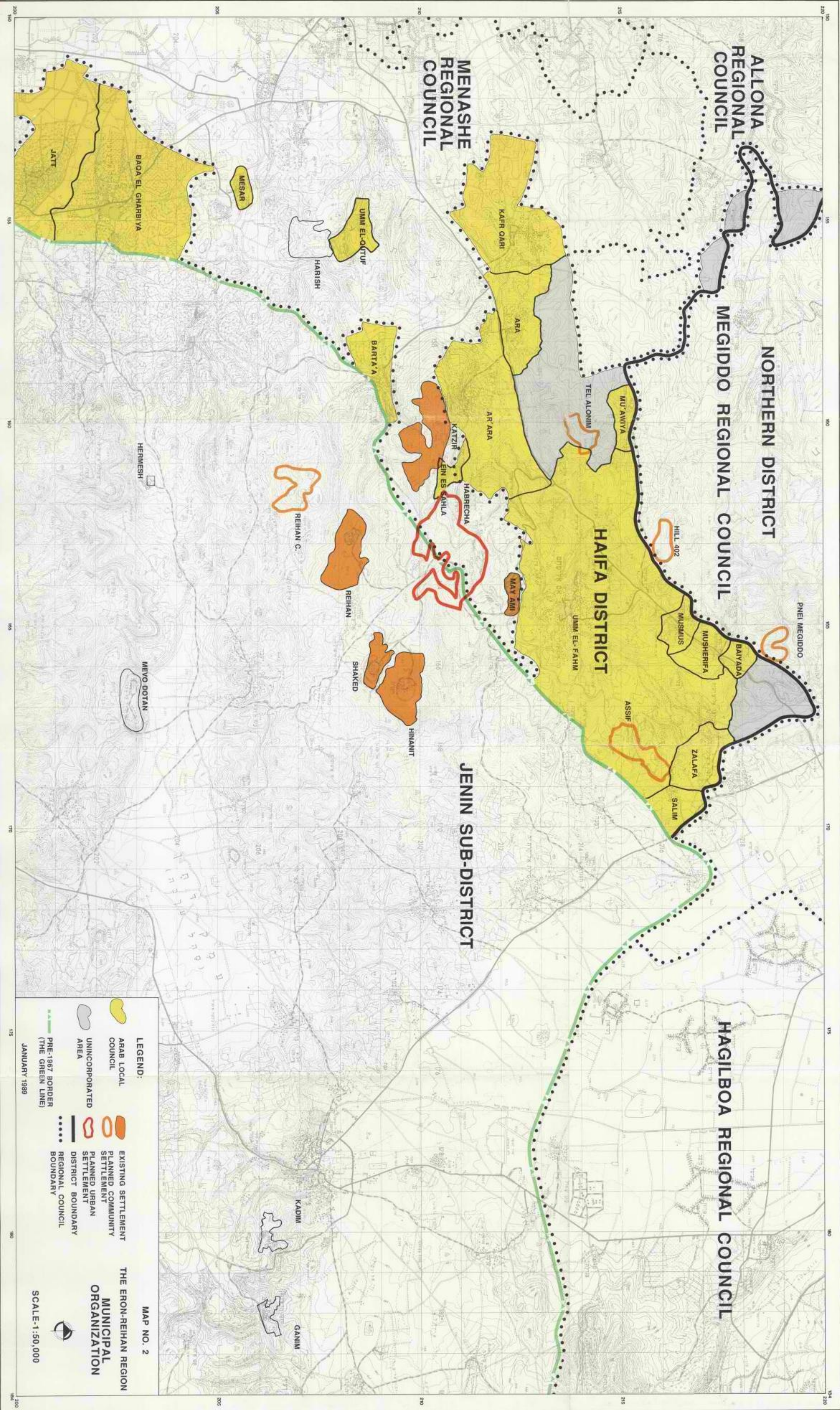
עירוני באיזור עירון - ריחן/ ברוך קיפנים

העתק: מר דוב קהת, מנכ"ל משרד הפנים

בחינת הצורך וההצדקה להקמת יישוב עירוני באזור עירון - ריחן (אמצעי לעיבוי ההתיישבות היהודית)

הוכן עבור ועד יישובי נחל עירון-ריחן
על-ידי
פרופ' ברוך קיפניס

חיפה, אוגוסט 1989

LEGEND:

ARAB LOCAL COUNCIL

UNINCORPORATED AREA

PRE-1967 BORDER (THE GREEN LINE)

EXISTING SETTLEMENT

PLANNED COMMUNITY SETTLEMENT

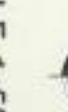
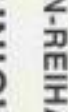
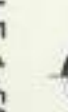
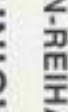
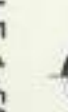
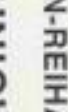
PLANNED URBAN SETTLEMENT

THE ERON-REIHAN REGION

MUNICIPAL ORGANIZATION

SCALE 1:50,000

MAP NO. 2

בחינת הצורך וההצדקה להקמת יישוב עירוני באזור עירון-ריחן (אמצעי לעיבוי ההתיישבות היהודית)

הוכן עבור ועד יישובי נחל עירון-ריחן
על-ידי
פרופ' ברוך קיפניס

ליווי והיגוי:

יעקב אבירם, יו"ר ועד יישובי נחל עירון-ריחן
אריס ענבר, אדריכלית

חיפה, אוגוסט 1989

תקציר הממצאים וההמלצות:

1. היוזמה ומשמעותה:

- 1.1 ועד יישובי נחל עירון-ריחן פועל להקמת יישוב עירוני-פרברי באזור ומציע למקמו באתר הברכה. היוזמה באה כדי לעבות את היישוב היהודי באזור וכמענה להתגברות הנטיה לנטישת תושביו; לנוכח מאזן דמוגרפי של רוב ערבי מוחלט שפריסתו בשטח מתעצמת; ומתוך דאגה לירידת תדמית ההתיישבות היהודית באזור. היוזמה מלווה במאמצים למשוך לאזור משקיעים ומתיישבים.
- 1.2 אתר הברכה, קיבולת כ-2,500 משפחות, הוא המתאים ביותר להקמת היישוב המוצע. האתר, המצוי בחלקו ממערב לקו הירוק, הוא גם מרכזי ליישובים היהודיים באזור. ע"י נקיטת אסטרטגית פיתוח נכונה שתיצור מערכת התיישבותית מרוכזת העונה לפלחי שוק מגוונים, עשוי האזור לאכלס בשיא פיתוחו כ-12,000 יהודים.
- 1.3 הועד בדעה כי פיתוח מרוכז של יישוב עירוני באתר הברכה, מול חלופה של פריסת חמישה יישובים קהילתיים ו/או הקמת יישוב עירוני באתר חיננית ב', יביא לחסכון משמעותי בעלויות ההקמה והתפעול; ימשוך לאזור אוכלוסיה חדשה ומשקיעים; ילכד את היישובים מבחינה מוניציפאלית, חברתית, ותעסוקתית; יגרום לבלימת ההגירה מהאזור; ויעניק לאזור זהות חדשה.

2. המציאות ההתיישבותית-דמוגרפית באזור עירון-ריחן:

- 2.1 האוכלוסיה הערבית בעירון-ריחן מונה כ-90 אלף נפש בהשואה לכ-2,200 יהודים. ערביי האזור מהווים רוב מוחלט של 98%!! קצב גידול אוכלוסיה הערבית מדהים. בשעה שהאוכלוסיה היהודית גדלה בעשור האחרון רק במאות, גדלה האוכלוסיה הערבית באלפים. גם אם יוקם היישוב הפרברי המוצע, ואפילו אם יאוכלס במהירות שאין לה תקדים, תהא תוספת האוכלוסיה הערבית באזור עד לשנת 2010 גדולה יותר מתוספת האוכלוסיה היהודית!
- 2.2 למרות המאזן הדמוגרפי הנחות של היהודים, האזור טרם זכה למעמד של 'אזור בעיה לאומי' המחייב מדיניות התיישבותית נמרצת. רוב מאמצי הפיתוח בעשור האחרון הופנו לאכלוס נקודתי דליל בצפון השומרון.
- 2.3 תכניות ההתיישבות שהוכנו לאזור ע"י גופים שונים בעשור האחרון היו ביטוי לדאגה ביחס לעתידו. דאגה זו עומדת גם מאחורי ההצעה להקים את היישוב העירוני-פרברי בגבעת הברכה.

3. אסטרטגיות התיישבות חלופיות:

- 3.1 קיימות שתי 'אסטרטגיות' חלופיות לפיתוח אזורי במציאות הדומה לזו של אזור עירון-ריחן. האסטרטגיות, המשלימות זו את זו בתהליך ההתיישבותי הכולל, הן: יצירת נוכחות בשטח ע"י 'פריסת' מספר גדול של יישובים קטנים, בדרך כלל יישובים כפריים; ומאמץ לשיפור ה'מאזן' הדמוגרפי' באזור לטובת היהודים. מאמץ כזה כרוך, בדרך-כלל, בהקמת יישוב עירוני.
- 3.2 אסטרטגית הפריסה, המושתתת על פיזור המאמץ יקרה בהקמה, באחזקה ובאספקה השוטפת של השרותים. אסטרטגית המאזן, הנוקטת בגישה של ריכוז מאמץ נקודתי, מאפשרת 'יתרון לגודל' בפיתוח תשתיות ובאספקת השרותים, והיא זולה במונחי עלות לנפש בכל מרכיביה (לדיון ממצה ראה בדוח המלא סעיף 6.1.2).
- 3.3 התיישבות מפוזרת נתפסת כיום כטעות שהביאה לפיזור המאמץ הלאומי, וכאחד הגורמים להצלחה החלקית של מדיניות פיזור האוכלוסיה. זוהי מסקנת המחקר ביחס להקמתן של כ-30 ערים בשנות ה-50; וממצאי המחקר על ההתיישבות החדשה בגליל שבמהלכה הוקמו, על-פי עקרון ה'פריסה', למעלה מ-50 יישובים ששינו את מפת ההתיישבות בגליל בסוף שנות ה-70 וראשית ה-80.
- 3.4 בתכניות השיקום למערכות ההתיישבות הנ"ל הושם/מושם דגש על ריכוז מאמצי פיתוח בכמה יישובים. זאת כדי להביאם במהירות לגודל שיוכל להציע מגוון הולס של הזדמנויות ושרותים.
- 3.5 אנו ממליצים, איפא, לנקוט מלכתחילה בעקרון ריכוז המאמץ בפיתוח אזור עירון-ריחן. עקרון זה יבוא למימוש באתר הברכה.

4. תכניות פיתוח לאזור עירון-ריחן:

- 4.1 בתכניות הפיתוח שהוכנו לאזור בעשור האחרון הופיעו שתי האסטרטגיות ('הפריסה' ו'המאזן') לסרוגין. התכנית האחרונה - תכנית חומש לפיתוח אזור עירון-ריחן (הסוכנות היהודית/ההסתדרות הציונית, 1989), משלבת את עקרון הפריסה בהצעה לריכוז מאמץ באתר הברכה כמוקד עירוני לאזור.
- 4.2 אנו בדעה כי תכנית החומש הנ"ל ראויה לאימוץ ולביצוע בטווח הקצר והבינוני בין במרכיב הריכוזי שבה, כלומר, ריכוז מאמצי הפיתוח באתר הברכה תוך השלמת הפיתוח ביישובים הקיימים.
- 4.3 יש להעדיף את הקמת המוקד העירוני המוצע באתר הברכה על-פני אתרים אחרים כגון אתר חיננית ב', היות והוא נוח יותר מבחינה טופוגרפית, ומרכזי מבחינת המיקום.

'א י ת ו ת'

4.4 פיתוח יישוב עירוני באתר הברכה ושילובו במערכת היישובים הקיימים יאפשר קליטת פלחי שוק מגוונים: של המעוניינים לחיות ביישובים מטיפוס שונה; של המעוניינים להתיישב ממערב לקו הירוק או ממזרחו; של המעוניינים למצוא תעסוקה במקום מגוריהם או כאלה אשר יעדיפו לשמור על מקום עבודתם הקודם.

4.6 ריכוז המאמץ ההתיישבותי באתר הברכה יביא לחסכון בעלויות הפיתוח של יותר מ-8.5 מליון דולר עד 1995. זאת תוך מתן סיכוי למימוש היעדים הדמוגרפיים וההתיישבותיים. עיקר החסכון הוא בדחיית הקמתם של ארבעה יישובים קהילתיים המוצעים במרכיב ה'פריסה' של תכנית 1989.

5. סיכויי האיכלוס של אזור עירון-ריחן:

5.1 ניתוח מגמות ההגירה מראה כי פוטנציאל האיכלוס של האזור, כולל האוכלוסיה הקיימת, הוא כ-7.5-12.0 אלף נפש עד שנת 2010. מימוש הפוטנציאל מותנה, כאמור לעיל, באימוץ אסטרטגית פיתוח העונה על ביקושי רוב פלחי השוק האפשריים.

5.2 קביעת הפוטנציאל מושתתת על הגורמים הבאים:

1. בעשור ה-80 הסתמנה האטה בשעורי מאזן ההגירה השלילית של יהודים מנפת חדרה. שיפור מערכת הדרכים, עליה ברמת המינוע והצע אטרקטיבי של מגורים וחיי קהילה, יביאו לשיפור נוסף במאזן ההגירה של הנפה. פיתוח אטרקטיבי רב-מימדי ומגוון בעירון-ריחן, עשוי לתרום לתהליך זה.

2. כביש ואדי ערה אשר ישנה את מעמדו לדרך מהירה, יאפשר את הרחבת תחום היוממות אל האזור וממנו. הדרך תקרב לאזור 'שדות תעסוקה' שבמישור החוף, בעמקים ובגליל התחתון המרכזי. באלו מרכזים כרבע ממקומות העבודה בישראל.

3. הכרה בעירון-ריחן 'כאזור בעיה לאומי', ומתן עדיפות גבוהה לפיתוחו, תקנה למשתקעים בו - תושבים ויזמים, תנאים שיעשו את השתקעותם/השקעתם באזור לכדאית.

5.3 לאור האמור בחוות דעת זו אנו קובעים כי יש צורך והצדקה להקים באזור עירון-ריחן יישוב עירוני-פרברי אשר ישמש כמוקד ליישובים הקיימים. המיקום המתאים ביותר עבור היישוב העירוני הוא אתר הברכה. המערכת המשולבת של מוקד עירוני ויישובים קהילתיים וכפריים המתפקדים יחדיו, הם ערובה לצמיחת האזור ולפריחתו.

ה ד ר ו ח ה מ ל א

1. מטרה:

- 1.1 חוות דעת זו בוחנת את הצורך ואת ההצדקה להקים מרכז עירוני באזור עירון-ריחן. היא מתמקדת בשאלות ובנושאים הבאים:
1. מהי המציאות ההתיישבותית-דמוגרפית באזור, והאם זו מצדיקה מאמץ התיישבותי מרוכז בסדר עדיפות לאומי גבוה?
 2. מהן 'אסטרטגיות הפיתוח' החלופיות ברמה קונצפטואלית, העשויות לתת מענה לבעיה ההתיישבותית-דמוגרפית באזור?
 3. בחינה והערכה של תכניות הפיתוח שהוכנו לאזור בעבר, והמלצה על אסטרטגית פיתוח מועדפת: דחית הקמתם של יישובים קטנים ומפוזרים והתמקדות על פיתוח מרכז עירוני-פרברי שישמש כמוקד להתיישבות הקיימת.
 4. הערכת החסכון הכספי בהשקעות שיגרם כתוצאה מאימוץ אסטרטגית הפיתוח המועדפת, והערכת היכולת לביצועה במונחים של פוטנציאל למשיכת אוכלוסיה ומהגרים.

2. הבעיה:

- 2.1 ועד יישובי נחל עירון מעוניין להקים יישוב/מרכז עירוני-פרברי באזור עירון-ריחן. היישוב מוצע לאתר הברכה (נ.צ. מ. 163-211) המצוי בחלקו ממערב לקו הירוק. האתר הוא מרכזי למערכת היישובים היהודיים הקיימת באזור, הכוללת את קציר ומי-עמי שממערב לקו הירוק, ואת שקד, חנינית וריחן שממזרח לו (מפה 1). המוקד העירוני ישרת גם את יישובי הלווין של גוש ריחן - מבוא-דותן וחרמש.
- 2.2 על פי הערכה ראשונית יוכל היישוב המוצע לאתר הברכה לאכלס בשיא פיתוחו כ-2,500 משפחות. יחד עם אוכלוסיות היעד של יתר היישובים שהוזכרו לעיל, ניתן יהיה להגיע לאוכלוסית יעד עירונית/כפרית מרוכזת בת כ-12,000 יהודים באזור עירון-ריחן בשנת המטרה של התכנית. אוכלוסית היעד ושנת המטרה יקבעו בתכנון המפורט.
- 2.3 המציעים מניחים כי יישוב עירוני-פרברי הממוקם על הקו הירוק ימשיך אוכלוסיה מגוונת שתתיישב באזור תוך פרק זמן קצר יחסית; כי יישוב גדול יחסית יהא מסוגל להציע רמת שירותים נאותה יחד עם איכות חיים פרברית המבוקשת על-ידי פלח שוק הולך וגדל בחברה הישראלית; כי ריכוז ההשקעות באתר מרכזי

'א י ת ו ת'

אחד יביא לחסכון משמעותי בעלויות ההקמה והתפעול;
וכי היישוב העירוני ששימש כמרכז לאזור ילכד את המערכת
ההתיישבותית באזור מבחינה מוניציפאלית, חברתית, תרבותית
ותעסוקתית, וכי הוא יקנה לאזור עירון-ריחן זהות חדשה.

2.4 יוזמת ועד יישובי עירון-ריחן, המשקפת את המאויים ורצון
התושבים, באה כדי לקדם את הנטייה המסתמנת להגירת מתיישבים
מהאזור. הועד והתושבים בדעה כי פיתוח מרכז, אטרקטיבי
ומגוון באתר הממוקם במקום מרכזי להתיישבות הקיימת כבר
באזור, עשוי להיות 'אבן שואבת' למשיכת אוכלוסיה ומשקיעים.
כבר בהווה עושה הועד פעולות נמרצות בכוון זה, ואישור בהקדם
של בקשתו, כולל הכרה באזור עירון-ריחן כ'אזור בעיה' בסדר
עדיפויות לאומי גבוה, הוא תנאי לשמירת המומנטום הדרוש
לפיתוח.

3. המציאות ההתיישבותית באזור עירון-ריחן:

3.1 באזור עירון-ריחן מתגוררת אוכלוסיה ערבית המונה כ-90 אלף
נפש. אוכלוסיה זו מהווה רוב מוחלט באזור המתקרב, תלוי
בהגדרת גבולות האזור, לכ-98% מכלל האוכלוסיה. מאוכלוסיה זו
כ-18 אלף נפש יושבים בתחומי הכפרים הגובלים בגוש שקד-
חינת-ריחן שבצפון מערב השומרון וכ-70.5 אלף נפש ב-16
יישובי ואדי ערה שבין ביאדה, זלפה וסלם בצפון, לבין לכביש
צומת עירון-באקה אל גרביה-ג'ת בדרום (טבלה 1 ומפה 2).
היישוב הערבי הגדול ביותר הוא העיר אום אל-פאחם, שמנין
תושביו היה 23.1 אלף בסוף 1987. (רקע כללי על האזור
שמואלי, שנל וסופר, 1985).

3.2 באזור עירון-ריחן חיו בסוף 1987 כ-2,200 יהודים. מהם חיו
כ-300-400 בשלושת יישובי גוש שקד-ריחן וכ-1,800 ביישובים
מי-עמי, קציר, ברקאי, מענית ומצר, הפרוסים בדרום מזרח עמק
עירון ממערב לקו הירוק (1).

3.3 מעבר לעובדה שהאוכלוסיה הערבית בנחל עירון מהווה רוב מחלט
של כ-98 אחוז, קצב גידולה מדהים (טבלה 2). בשעה שהאוכלוסיה

(1) בתחומי אזור טבעי 'הר אלכסנדר', כפי שהוא מוגדר על-ידי
הלמ"ס, מצויים 14 מהיישובי הערביים בנחל עירון (באקה אל
גרביה וג'ת אינם כלולים) ו-3 יישובים יהודיים (גבעת
נילי, עמיקם ורגבים) הממוקמים בדרום רמת מנשה. אוכלוסית
יישובים אלה אינה כלולה בנתונים על היישוב היהודי.

טבלה 1:
אוכלוסית יישובי נחל-עירון 1987-1961
ועל-פי תכנית 7 מליון
(האוכלוסיה באלפים)

תכנית 7 מליון		ה או כ ל ו ס י ה				האוכלוסיה
2010	1995	1987	1983	1972	1961	
א.נ.	א.נ.	72.3	63.3	43.0	24.5	כל האוכלוסיה
-	-	(21)	(20)	(20)	(18)	
135.1	86.6	70.5	61.8	42.0	23.7	ערבים
-	-	(16)	(16)	(16)	(15)	
א.נ.	א.נ.	1.8	1.5	1.0	0.8	יהודים
-	-	(5)	(4)	(4)	(3)	
-	-	97.5	97.6	97.7	96.7	% ערבים

מקור: ישראל, למ"ס פרסומי מפקד האוכלוסין והדיר; רשימת היישובים, אוכלוסיתם וסמליהם; ישראל, משרד הפנים, תכנית ארצית לפיזור האוכלוסיה בת 7 מליון.

טבלה 2:
תוספת האוכלוסיה והגידול השנתי הממוצע של האוכלוסיה בתקופות נבחרות 1995-1961 (התוספת באלפים והגידול באחוזים)

ה ת ק ו פ ו ת				האוכלוסיה
-1987	-1983	-1972	-1962	
1995	1987	1983	1972	
16.1	8.7	19.8	18.3	ערבים:
2.56	2.92	3.47	5.06	תוספת גידול שנתי
א.נ.	0.3	0.5	0.2	יהודים:
-	4.04	3.64	0.81	תוספת גידול שנתי

מקור: טבלה 1

איזור נחל עירון - צפון שומרון

'א י ת ו ת'

- היהודית גדלה במאות גדלה האוכלוסיה הערבית באלפים! כך למשל, ב-4.5 השנים שבין מפקד 1983 ועד לסוף 1987, גדלה האוכלוסיה היהודית ב-300 נפש, כולל תוספת של יישוב אחד, קציר (2), ואילו מספר הערבים גדל בכ-8,700 נפש. על-פי התכנית הארצית לתפוסת האוכלוסיה בת 7 מליון תגיע תוספת האוכלוסיה הערבית בנחל עירון לכ-16 אלף נפש עד ל-1995. אם נניח כי גידול האוכלוסיה הערבית באזור שקד-ריחן יהיה רק כ-3% לשנה (שעור נמוך לאוכלוסיה הערבית בשומרון) היא תמנה כ-23,000 נפש ב-1995. זוהי תוספת של כ-5,000 נפש ב-8 שנים.
- 3.4 אפילו אם יקום היישוב העירוני המוצע, ואפילו אם הוא יאוכלס יחד עם יתר יישובי עירון-ריחן במהירות שאין לה תקדים, תהא התוספת נטו של האוכלוסיה הערבית באזור גדולה יותר!
- 3.5 למרות המאזן הדמוגרפי הנחות של האוכלוסיה היהודית בנחל עירון, ולמרות שבאזור עובר ציר תחבורה מרכזי המקשר את מרכז הארץ לצפונה, לא זכה האזור, עדיין, למעמד של 'אזור בעיה' המחייב מדיניות התיישבותית נמרצת. ההסבר, אולי, לחוסר תשומת הלב נעוץ בכך שהאזור הועבר לידי ישראל במסגרת הסכם שביתת-הנשק עם ירדן ב-1949, וכי מתגוררת בו פחות מ-9% מהאוכלוסיה הערבית של ישראל. בכל מקרה ברור על-פי המעשים והמדיניות כי ה'איום' של רוב ערבי בגליל (שם יושבת מחצית האוכלוסיה הערבית הישראלית) נקלט חזק יותר בתודעת קובעי המדיניות. רק בעשור האחרון היתה תנופת התיישבות באזור, אך זו קשורה בעיקר באיכלוס צפון השומרון.
- 3.6 סכום: תכניות ההתיישבות לאזור עירון-ריחן שהוכנו על-ידי גופים שונים בעשור האחרון, היו ביטוי לדאגה ההולכת וגוברת ביחס לעתיד המאזן הדמוגרפי של האזור. במסגרת זו יש לראות גם את ההצעה להקים יישוב עירוני-פרברי בגבעת הברכה. יישוב זה, אם יקום, אמור לסייע לשיפור המאזן הדמוגרפי ולהגביר את הנוכחות של יהודים באזור. המציאות, כפי שתוארה לעיל, מחייבת לראות את ההתיישבות המוצעת כפרוייקט לאומי, ומצדיקה להציבו על סדר-היום בעדיפות גבוהה.

(2) חריש שנוסד ב-1982 קטן מ'סף הגודל' לקטגוריה של יישוב לפי הגדרות הלמ"ס, והוא מוגדר כ'מקום'.

אסטרטגיות התיישבות חלופיות:4.1 מאזן דמוגרפי מול נוכחות גיאוגרפית:

4.1.1 במהלך ההתיישבות בארץ ישראל ננקטו שתי אסטרטגיות התיישבותיות חלופיות אשר השלימו זו את זו בתהליך ההתיישבותי הכולל:

1. יצירת נוכחות בשטח בעזרת פריסה של מספר גדול של יישובים קטנים, בדרך כלל יישובים כפריים;
 2. מאמץ לשיפור המאזן הדמוגרפי באזור היעד ההתיישבותי לטובת היהודים. אסטרטגיה זו ניתנת להשגה בדרך היעילה ביותר בעזרת יישוב עירוני.
- 4.1.2 שתי האסטרטגיות שונות זו מזו במאפיינים רבים, והן מתאימות ליישום, כל אחת בנפרד או בדרוג, לפי תנאי המקום והזמן. ההבדלים העיקריים בין החלופות הם:

1. אסטרטגית הפריסה מושתתת על פיזור מאמץ לפיתוח תשתיות על פני מרחב גיאוגרפי גדול. היא יקרה הן בהקמה והן באחזקה ובאספקה השוטפת של השרותים. אסטרטגית המאזן הדמוגרפי לעומתה, נוקטת בגישה של ריכוז מאמץ נקודתי במגמה להשיג 'יתרון לגודל' בפיתוח תשתיות ובאספקת שרותים. היא נחשבת לזולה יחסית במונחים של עלות לנפש של השקעות בפיתוח ובתשתית, ובאספקה היומיומית של השרותים הבסיסיים.
 2. אסטרטגית הפריסה יכולה להביא להשגת המטרה ההתיישבותית בעזרת מספר קטן יחסית של מתיישבים המונעים על-ידי אידאולוגיה חזקה או על-ידי שאיפתם למימוש איכות חיים בסגנון עירוני בסביבה כפרית; אסטרטגית המאזן מחייבת שיעמוד לרשותה מאגר גדול יחסית של מהגרים פוטנציאליים ושל משאבי השקעה בפרוייקטים כלכליים שיהא בכוחם לספק תעסוקה הולמת ומגוונת למועסקים ביישוב ובאזור.
- 4.2 סכום: שילוב בין שתי הגישות בפיתוח אזור התיישבותי קומפקטי, כגון זה המוצע לאתר הברכה וליישובים הסמוכים לו, עשוי להביא למיצוי היתרונות שבשתי האסטרטגיות. היתרון העיקרי שבשילוב הנ"ל, אשר מימשו מותנה בכך שיעמדו לרשות הפיתוח משאבי האנוש הדרושים (מהגרים), הוא ביכולת להגיע ליתרון לגודל בעלות נמוכה יחסית, ובמתן מענה לביקושים של טיפוסי יישובים ושל אורחות החיים של רוב פלחי השוק.

5. תכניות לפיתוח התיישבות באזור עירון-ריחן:

(ריכוז התכניות במפה 1).

5.1 האקט הראשון לפריסת התיישבות יהודית באזור עירון היה הקמת מי-עמי כמושב שיתופי על הקו הירוק ומדרום לאום אל-פאחם ב-1963 (טבלה 3). מי-עמי היה הנציג היחידי של ההתיישבות היהודית באזור עירון-ריחן עד לשנת 1977. בשנה זו הוקם המושב השיתופי ריחן, שהיה חלוץ ההתיישבות היהודית באזור בקטע שממזרח לקו הירוק.

טבלה 3:
היישובים היהודיים באזור עירון-ריחן
לפי שנות הקמה

שם היישוב	נ.צ.מ. יישוב	צורת יישוב (1)	התנועה המיישבת	שנת איכלוס	יעד איכלוס משפחות (3)
מי-עמי	164212	32	העובד הציוני	1963	120
ריחן	163208	32	העובד הציוני	1977	120
שקד	166209	351	בית"ר	1981	250
חיננית	166210	351	המרכז החקלאי	1981	250
קציר	160210	351	התאח. האכרים	1982	400
חריש	155207	מקום	(2)	1982	-

סך-הכל יחידות איכלוס מתוכננות
1,140

מקור: הסוכנות היהודית המחלקה להתיישבות כפרית וההסתדרות הציונית העולמית חטיבת ההתיישבות, (1987). תכנית פיתוח לאזור נחל עירון-צפון שומרון, חבל/אזור הצפון. ישראל למ"ס, רשימת היישובים אוכלוסייתם וסמליהם, 31.12.1987

- (1) צורות היישוב הן: 32 = מושב שתופי; 351 = יישוב קהילתי; מקום נקודה שהיתה פעם יישוב ואשר הוצאה מרשימת היישובים, או נקודה חדשה שהחלה להתאכלס אך עדין לא עמדה בתנאי של "יישוב" כלומר, מקום המאוכלס בקביעות על ידי 20 תושבים ויותר, שיש לו מנהל עצמי ושאינו בתחום הרשמי של יישוב אחר.
- (2) חריש יועד להיות קיבוץ השומר הצעיר.
- (3) יעדי האיכלוס על-פי תכנית 1987.

5.2 אתר עירון-יישוב עירוני יהודי:

5.2.1 במחצית השניה של עשור ה-70 הוזמן על-ידי אגף הפרוגרמות במשרד הבינוי והשכון, סקר לאיתור הפוטנציאל לפיתוח מגורים עירוניים בציר הגבעות שממזרח למישור החוף (קיפניס, 1978). בדוח הסקר כלולה תכנית רעיונית לפיתוח יישובים עירוניים בשני אתרים. אחד מהם, 'אתר עירון', ממוקם מצפון לואדי ערה.

5.2.2 האתר, שלו שלוש יחידות משנה (כולל אחת מדרום לנחל עירון וממזרח לברקאי), מכיל שטח הראוי לפיתוח עירוני בהקף של כ-21,000 דונם שרובו אדמות מדינה. חלקן מוכרז כשטחי אש בשימוש אקסטנסיבי. צה"ל היה מוכן לשקול בשעתו בחיוב אפשרות של ויתור חלקי על שטחי האש לטובת הפיתוח העירוני. צוות הסקר קבע כי ניתן ליעד לאתר עירון אוכלוסיה בת 50-70 אלף נפש בצפיפות ברוטו של 2 יחידות דיור לדונם. ההצעה להקים עיר גדולה באזור עירון, תואמת את עקרונות האסטרטגיה המכוונת להשגת מאזן הדמוגרפי בין יהודים לערבים באזור.

5.2.3 השיקולים לבחירת אתר עירון ולמתן עדיפות גבוהה לפיתוחו כיישוב עירוני היו:

1. האפשרות לשלב יישוב עירוני יהודי גדול בחבל נחל עירון המהווה אזור התיישבות ערבי רצוף.
2. הקמת יישוב(ים) עירוניים לוויניים (פרבריים) לאזור חדרה רבתי אשר משרד הבינוי והשכון ראה בו (במהלך עשור ה-70) כמועמד להיות אזור מטרופוליני.
3. המצאות יחידת השטח העיקרית של אתר עירון על קטע דרך ראשית המוליכה מצומת עירון בואך אליקים, שם היא מתחברת עם כביש ואדי מילח. זהו קטע דרך של 'הציר המזרחי' (כביש מספר 6) המתוכנן כקטעי דרך ראשית וקטעי דרך מהירה מצפון הארץ לדרומה.
5. צוות הסקר הניח כי הקטע מצומת עירון לרגבים, המאפשר נגישות טובה לאתר עירון, יקבל עדיפות לשנים הקרובות. עד לסלילת קטע דרך זה, המהווה תנאי להמראתו של היישוב העירוני באתר עירון, תחובר העיר המוצעת למערכת הדרכים על-ידי הדרך הקיימת לרגבים.

'א י ת ו ת'

6. האתר נגיש למוקדי תעסוקה, מסחר, שירותים ונופש במישור החוף, בעיקר באזור חדרה. הנגישות תאפשר את פיתוח היישוב העירוני המוצע בשלבים.
7. האתר הכולל הציע גמישות בפיתוח, גמישות זו באה לביטוי בקיומו של תא השטח מדרום לנחל עירון המשתרע על כ-3,000 דונם. ההנחה היתה כי אתר זה יכול לשמש כאזור תעשייה לווייני לעיר החדשה ולכל אזור ואדי ערה, או לשמש כאתר לפיתוח יישוב מגורים עירוני קטן כלוויין לחדרה.
- 5.2.4 כמה מהנחות היסוד שעמדו לזכות הקמת יישוב עירוני גדול באתר עירון בסוף עשור ה-70 אינן עומדות למבחן כיום:
1. סלילת קטע הדרך הראשית מצומת עירון לברקאי אינה עומדת כיום על סדר היום. לחילופין, הרחבת כביש ואדי ערה והפיכתו לדרך דו מסלולית עם שני נתיבי תנועה לכל כוון, הועלתה לרמת עדיפות עליונה.
 2. מאז ראשית שנות ה-80 התרחשה תנופת פיתוח באגף המזרחי של אזור עירון-ריחן. פיתוח זה קשור בהקמת יישובי גוש שקד-ריחן ממזרח לקו הירוק, והיישוב קציר וה'מקום' חריש שממערב לו (טבלה 3).
 3. צה"ל העמיק את השימוש בשטחי האש שמצפון לאזור עירון. רמת הפתיחות של הצבא לוותר על השטח כיום נמוכה.

5.3 תכנית לפריסת יישובים מראשית ה-80:

- 5.3.1 בשנת 1981 פרסמה המחלקה להתיישבות/חטיבת ההתיישבות בסוכנות היהודית/ההסתדרות הציונית תכנית לפיתוח התיישבות יהודית באזור גבעות עירון-ריחן. התכנית היא המשך לתכניות מסגרת לגבול שומרון-השרון שהוכנו במהלך השנים על-ידי המחלקה להתיישבות ברוח 'תכנית אלון', והיא מושתתת על עקרונות אסטרטגית הפריסה הגיאוגרפית.
- 5.3.2 התכנית הציעה להקים גוש של 8-10 יישובים "על מנת להשיג מטרת-על של הבטחת נוכחות יהודית באזור בכמות ובתפוצה מירבית במשך כל שעות היממה. השגת מטרה זו" כך קבעו המתכננים, "פירושה שינוי אופי האזור מאזור ריק מהתיישבות יהודית לאזור מיושב". לשם ביסוס כלכלי נקבע כי יפותחו באזור ענפי חקלאות, תעשייה ושירותים.

'א י ת ו ת'

5.3.3 מלבד אתרי ההתיישבות המופיעים בטבלה 3 מציעה התכנית את המרכיבים הבאים המהווים חלק מהפריסה הגיאוגרפית של ההתיישבות:

1. חמישה אתרי התיישבות. שני אתרים, מבוא דותן שהוקם מדרום לגוש ח'יננית-שקד-ריחן וריחן ג' שטרם הוקם, מוצעים לצפון השומרון; ושלושה אתרים מוצעים לאזור שממערב לקו הירוק: האחד געדה, הממוקם בצפון מזרח תחום השיפוט של אום אל פאחם ואמור להיות שייד אורגנית לגוש יישובי עירון-ריחן; שני האתרים האחרים, מגידו ב' וגלעד ב', מוצעים לאגפו הצפוני של נחל עירון כעיבוי ליישובי המועצות האזוריות מגידו מנשה.
2. מרכז שרותים ומרכז תעשייה, שהקמתם מומשה כבר בסמוך לשקד. שני המרכזים עומדים כיום בפני הרחבה. יוזמי רעיון היישוב העירוני-פרברי בגבעת הברכה רואים במרכזים אלו חלק אינטגרלי מתכניתם.

5.3.4 תכנית המחצית השניה של ה-80 (ראה סעיף 5.5) מציעה שורה של נושאים שלא הושגו ואשר חייבו תכנון מחודש:

1. פיתוח מערכת גושית בעלת אוריאנטציה פנימית לא עלה: יישובי עירון פיתחו זיקה לחדרה ולמערכות אחרות בארץ; זיקת יישובי צפון השומרון היתה למרכז השומרון.
2. חלק מהיישובים, בעיקר ממערב לנחל עירון, לא הוקם, ויעדי האכלוס לא התממשו.
5. מימוש תכנית הפיתוח, ששמה דגש על חקלאות ועל מקורות תעסוקה מקומיים, לא עלה או שפיגר אחר ההתיישבות. כתוצאה מכך תפסה היוממות (הנסיעה לעבודה) משקל כבד.
6. פיתוח השרותים לא הגיע להיקף המתוכנן. בית הספר כבר פועל בשטח, אולם טרם פותחו שרותים חיוניים אחרים.
7. עם שינוי מדיניות הפיתוח תוך כדי ביצוע התכנית, הוקמו באזור צפון השומרון המורחב יישובים נוספים אשר ביזרו את מאמצי הפיתוח והחלישו את מגמת התכנית לריכוז מאמץ.
- 5.4. ריכוז מאמץ בגוש שקד-חיננית; מרכז אזורי גדול:

5.4.1 בשנת 1984 הוכנה עבור משרד הבינוי והשכון, שהיה מופקד על ביצוע חלק ניכר מהפיתוח באזור יש"ע, תכנית פיתוח צפון השומרון (איתות, 1984). התכנית נועדה להנחות את

'א י ת ו ת'

- פעולות המשרד בפיתוח האזור במתואם עם אזוריים סמוכים -
 דרום הגליל ואזור עירון, עד לשנת 2010.
- 5.4.2 היות והאזור אינו נמצא באזור הביקוש הגבוה, הונח כי רמת פיתוחו, ומכאן גם גודל אוכלוסיתו, יהיו צנועים. על פי התחזית שנערכה במחצית הראשונה של עשור ה-80, נקבע כי יעד האוכלוסיה היהודית לשנת 2010 יהא 5,000-10,000 נפש.
- 5.4.3 יעד האוכלוסיה הנמוך הכתיב גם את הפתרון התכנוני שעיקרו הפסקת הקמת יישובים חדשים תוך ריכוז מאמץ לביסוס הקיים (כ-50-100 משפחות ביישוב), ופיתוח מוקד עירוני קטן בגוש חניננית-שקד שישמש גם כמוקד לשרותים ולתעשייה.
- 5.4.4 הפיתוח העכשוי עוקב בחלקו אחר המלצות התכנית, בעיקר בכל הקשור לפיתוח אזור התעשייה והשרותים בשקד. יתר תחזיות האיכלוס, ובעיקר אלו שנועדו ליישובי העומק לא מומשו, ותנופת הפיתוח של מחצית ה-80 נבלמה כמעט לחלוטין.
- 5.4.5 הרעיון להקצות כ-3,000 דונם להרחבת חניננית-שקד (חניננית ב' נ.צ.מ. 1660-2105), תואם את המלצות התכנית שהוגשה למשרד השיכון. היות והאתר המוצע מאופיין ברובו בשיפועים חריפים ומבוותר בגאיות, יש לדחות את ההצעה להרחבת חניננית ולהעדיף כיום את החלופה של אתר הברכה.
- 5.5 תכנית לפריסת יישובים-המחצית השניה של ה-80:
- 5.5.1 באוגוסט 1987 הגישה הסוכנות היהודית/ההסתדרות הציונית תכנית פיתוח לאזור נחל עירון-צפון השומרון. התכנית עוסקת באזור עירון וצפון השומרון והיא באה בתגובה לאי הצלחת תכנית הפריסה של ראשית שנות ה-80 (סעיף 5.3.4).
- 5.5.2 התכנית הציעה ארבעה שינויים עיקריים:
1. ארגון מוניציפאלי אשר לפיו תשמשנה המועצות האזוריות הגובלות באזור התכנון כמסגרות תומכות עד שהיישובים יגיעו לבשלות בעשור הראשון של המאה הבאה. לכשיבשילו התנאים, תוקם באזור מ.א. חדשה עירון-שומרון.
 2. הבסיס הכלכלי, ומכאן גם אופי היישובים, יושתת בעיקר על תעשייה, תיירות ושרותים. החקלאות תהא משנית בלבד, וקיומה יותנה בזמינות גורמי ייצור.

'א י ת ו ת'

3. המרכז הגושי באזור ריחן-שקד יספק את רוב השרותים הציבוריים. בשני אזורי משנה, מנשה וגנים, יוקם מערך שרותים אזוריים מקומי בסף כניסה נמוך יותר.
4. האתרים מגידו ב', גלעד ב' וגעדה הוחלפו באתרים אחרים: פני-מגידו, גבעה 402, תל-אלונים, אסיף ואתר הברכה; היישובים חרמש ומבוא דותן הוצעו כיישובי לוויין לגוש עירון-ריחן. יעדי האיכלוס של היישובים החדשים (למעט יישובי הלוויין) מופיעים בטור תכנית מתונה שבטבלה 4.

טבלה 4:
יעדי איכלוס על-פי פרוגרמת תכנית 1989
(משפחות)

מ ס פ ר ה מ ש פ ח ו ת					
קליטה מתוכננת ל-1995	אכלוס מואץ	תכנית מתונה	1988	צורת יישוב	היישוב
<u>יישובים קיימים:</u>					
20	120	120	38	מושב שיתופי	מי-עמי
150	2,500	400	33	קהילתי פתוח	קציר
80	1,200	400	21	קהילתי פתוח	חיננית
20	120			מושב שיתופי/	ריחן (1)
(120)	(600)	120	8	הסבה לקהילתי	
150	600	250	78	קהילתי פתוח	שקד
=====					
400/200	2,500	400	-	מרכז עירוני	הברכה
50	250	250	-	קהילתי	תל-אלונים
150	200	200	-	קהילתי	אסיף
25	500	200	-	קהילתי	פני-מגידו
-	200	200	-	קהילתי	גבעה 402 (2)
50	500	250	-	קהילתי	ריחן ג'
=====					
/875	/7,390	2,790	178		סה"כ
1.075	7,870				
=====					

מקור:

The Jewish Agency/The World Zionist Organization (1989).
Nahal Eron Project, Five Year Plan for the Development
of the ERON-REIHAN REGION.

- (1) בסוגרים גודל האוכלוסיה למקרה שהמושב יוסב ליישוב קהילתי.
(2) ע"פ סכום בועדת גבולות אום אל-פאחם לא יוקם היישוב גבעה 402.

'א י ת ו ת'

5.5.3 תכנית 1987 שנקטה באסטרטגית הפריסה קבעה את יעדי האוכלוסיה הבאים:

1. לאחר 10 שנים (מחצית ה-90) יתגורר באזור עירון-ריחן כ-300 משפחות ובאזור גבעות מנשה כ-160 משפחות.
2. כעבור 20 שנה, כלומר במחצית העשור הראשון של המאה הבאה, יהיו יעדי האוכלוסיה 610 משפחות בעירון-ריחן וכ-360 בגבעות מנשה.
3. על-פי תכנית הפריסה תמנה כל אוכלוסית האזור כ-1,800 נפש במחצית ה-90, וכ-3,500 עשר שנים מאוחר יותר.

5.6 פריסה וריכוז מאמצ - תכנית 1989:

5.6.1 בינואר 1989 פרסמה המחלקה/החטיבה להתיישבות בסוכנות/ההסתדרות הציונית תכנית פיתוח חמש שנתית לעירון-ריחן (The Jewish Agency and The World Zionist Organization 1989).

התכנית מציעה דרכים לאכלוס האזור בקצב מואץ בפרק זמן קצר. באסטרטגית הפיתוח הבסיסית שלה, כלומר, בכל הקשור לפריסת היישובים וליעדי אוכלוסיתם, מהווה תכנית 1989 המשך ישיר לתכנית 1987. היא שונה מקודמתה במרכיבים הבאים:

1. התכנית נותנת לגיטימציה לפיתוח אתר הברכה (ששטח אתרו הוכפל) כיישוב עירוני שישמש כמוקד אזורי, הן מהבחינה הגיאוגרפית והן מהבחינה התפקודית, ל'אשכול' היישובים הכפריים (רובם קהילתיים) של אזור עירון-ריחן; ובמוקד מקשר בין יישובי גוש ריחן ליישובי גוש עירון. התכנית קובעת לאתר הברכה שני יעדי אוכלוסיה (טבלה 4):
 (1) איכלוס מתון של 400 משפחות, יעד התואם את אסטרטגית הפריסה, כפי שהוצעה בתכנית 1987;
 (2) יעד איכלוס מואץ, לפיו תמנה אוכלוסית אתר הברכה 2,500 משפחות (כ-10,000 נפש) בשנת היעד.
2. התכנית מציעה פרוגרמה ל-5 השנים עד 1995 (טבלה 4). על-פי הפרוגרמה אמורים להיות מוקמים באזור 5 יישובים, כולל אתר הברכה שיעד אוכלוסיתו הועמד על 200-400 משפחות. סה"כ האוכלוסיה המיועדת לאזור עד ל-1995, כולל ביישובים קיימים וביישובים חדשים, היא 875-1,075 משפחות או כ-4,000 נפש.

'א י ת ר ת'

3. התכנית מלווה בתכנית חומש להשקעות שתוטל על הקופה הציבורית (הסוכנות היהודית, ההסתדרות הציונית והממשלה). סה"כ העלות הישירה לקופה הציבורית מגיעה לכ-26.3 מליון דולר כדלקמן:

(1) עלויות הפיתוח של היישובים החדשים, כולל סיבסוד הבניה הפרטית, כ-15.9 מליון דולר (טבלה 5).

טבלה 5:

עלויות פיתוח היישובים החדשים ע"ח הקופה הציבורית
על-פי יעדי האיכלוס עד שנת 1995: תכנית 1989
(אלפי דולר)

ה י י ש ו ב						הנושא
סה"כ עלות הפיתוח	ריחן 'ג'	פני- מגידו	אסיף	תל- אלונים	הברכה	
2,163 (22.5)	500 (5)	200 (3.5)	950 (10)	450 (3.5)	63 (0.5)	דרך גישה (קילומטרים)
						חיבורי תשתית
10	ל.מ.	ל.מ.	ל.מ.	ל.מ.	10	לראש השטח (1)
						פיתוח גלעין
5,750	1,000	1,000	1,750	1,000	1,000	היישוב
2,450	200	150	200	150	1,750	מבני ציבור
						אזור תעשייה/
1,500	200	300	300	700	-	שרותים עצמאי
11,873	1,900	1,650	3,200	2,300	2,823	סה"כ פיתוח
						סיבסוד הבניה
4,000	500	-	1,000	500	2,000	למגורים (2)
15,873	2,400	1,650	4,200	2,800	4,823	סה"כ עלות

מקור:

The Jewish Agency/The World Zionist Organization (1989)/
Nahal Eron Project, Five Year Plan for the Development
of the ERON-REIHAN REGION.

- (1) ל.מ. לא מדווח.
(2) בהנחה שהמתיישבים יקבלו הטבות של אזור פיתוח א' (כ-\$10,000);
בתל-אלונים ובריחן ג' לא נרשמה הוצאה כזו במקור.

'א י ת ו ת'

(2) עלויות חיזוק היישובים ופיתוח פרויקטים אזוריים
כ-10.4 מליון דולר (טבלה 6).

טבלה 6:
פרויקטים אזוריים ולחיזוק יישובים קיימים
ע"ח הקופה הציבורית עבור אוכלוסית 1995
(אלפי דולר)

הפרויקט	עלות
פרויקטים כלכליים ושרותיים באזור	2,082
שיפור כבישים אזוריים	2,300
השלמת גורמי יצור ליישובים קיימים	1,500
רכישות/החלפות קרקע (1)	4,500
סה"כ פרויקטים אזוריים ויישוביים	10,382

מקור:

The Jewish Agency and The World Zionist Organization
(1989). Nahal Eron Project, Five Year Plan for the
Development of the ERON-REIHAN REGION.

(1) לפי התכנית יש להשלים רכישות בתל אלונים, בגבעת 402, באסיף,
במי-עמי, באתר הברכה ובריון.

5.6.2 כמו התכניות שקדמו לה, גם תכנית 1989 מניחה כי פוטנציאל
המתיישבים לאזור מצוי במישור החוף, בעיקר באזור חדרה
פרדס-חנה וביישובי המטרופולין (תל-אביב וחיפה), ובקרבת
בני דור-ההמשך של היישובים הכפריים באזורים הסמוכים.

6. סכום - הצורך וההצדקה להקמת יישוב

עירוני-פרברי בגוש עירון-ריחון:

6.1. התיישבות מפוזרת או ריכוזית?

6.1.1. התיישבות המפוזרת, כלומר פיזור המאמץ ההתיישבותי במקום לרכזו, נתפסת כיום כאחד הגורמים להצלחה החלקית של מדיניות פיזור האוכלוסיה:

1. אלו היו סיכומי המחקר ביחס להקמתן של למעלה מ-30 ערים חדשות בשנות ה-50 וראשית ה-60. מחקרי הערכה ותכניות פיתוח שבאו אחריהם המליצו, כי על-מנת לתקן את המעוות, יש לפעול לריכוז מאמץ במספר אתרים בעלי פוטנציאל צמיחה אמיתי.

2. זו גם המסקנה העולה מהמחקר על ההתיישבות החדשה בגליל שבמהלכה הוקמו, על-פי עקרון אסטרטגית ה'פריסה', למעלה מ-50 יישובים ששינו את מפת ההתיישבות בגליל בסוף שנות ה-70 וראשית ה-80 (כרמון, לו-יון, ליפשיץ, צ'מנסקי, עמיר וקיפניס, 1989). בתכנית השיקום העולה עתה על סדר היום בפורומים שונים, מושם דגש על ריכוז מאמצי פיתוח בכמה יישובים. ריכוז המאמץ מיועד להביא במהירות לגודל אוכלוסיה שתצדיק את קיומם של מרבית השרותים הבסיסיים, וכדי לאפשר ליישובים סמוכים להנות מהיתרון לגודל אשר יושג באזור.

6.1.2. מבקרי ההתיישבות החדשה טענו כי עדיף היה לרכז את מאמצי הפיתוח ביישוב עירוני כמו כרמיאל, ולא לבזרם על הרבה התחלות מבלי שאף לא אחת מהן הצליחה להגיע ל'המראה'. הקמת היישובים הרבים והצורך לספק להם שרותים בסיסיים נתגלתה כיקרה פי כמה מהעלות של קליטת אותו מספר תושבים ביישוב עירוני קיים. המספרים המצוטטים מדברים על עלויות לנפש הגבוהות פי 2.5-3.0 פעמים ויותר בהקמת תשתיות תוך יישוביות (3); פי 4.9 יותר בשרותי מנהל; ופי 2.74 יותר בסל שרותים המוניציפאלי הכולל (טבלה 7).

6.1.3. ממחקרים עולה כי האוכלוסיה שהשתקעה ביישובים, ברובה מאזור חיפה רבתי ומהיישובים העירוניים והכפריים של הגליל, לא היתה מגיעה לגליל ו/או לא נשארת בו אלמלא הוקמו היישובים במתכונתם (עוז, 1987; Kipnis, 1989).

(2) הערך של פי 3 נקבע על ידי (צ'מנסקי וליפשיץ, 1989). הערכים האחרים על פי המקור המופיע בטבלה 7.

טבלה 7:

ההיחס בין העלות לנפש של פיתוח תשתית למגורים,
של בנית יחידת מגורים ושל השרותים המוניציפאליים
בין יישוב כפרי/עירוני חדש לבין עיר חדשה טיפוסית.

היחס	סעיף העלות
	<u>פיתוח תשתית ובניה:</u>
2.50	פיתוח תשתית באזורי מגורים
1.20	בניית יחידת דיור חד-משפחתית
	בסטנדרט של עד 80 מטר מרובע
	=====
	<u>עלות שרותי הציבור:</u>
4.90	מנהל
2.74	סל שרותים בסיסי
	=====

מקור: חושב על-ידי המחבר בעקבות וינשל, לפידות,
(1980) אספקטים חברתיים כלכליים של ההתיישבות
היהודית בגליל, ניתוח ראשוני.

ראה גם

Kipnis, B. (1989). "Untimely Metropolitan-Field
'Rurban' Development-Rural Renaissance As a
Geopolitical Process in Israel" Geography
Research Forum, vol. 9.

6.1.4 הלקח מנסיון העבר ביחס להצעה להקים באזור עירון-ריחן
יישוב עירוני הוא כי ריכוז המאמץ על אתר אחד אשר ישולב
ביישובים הקיימים באזור, יתן את המענה הנכון ביותר
לביקושים של פלחי השוק הקיימים כיום בחברה הישראלית;
יאפשר השגת יתרון לגודל בריכוז גיאוגרפי אחד, יתרון
החיוני לשם אספקת השרותים הבסיסיים; ואמור לחסוך
משאבים שידרשו להקמת יישובים מרובים ולאחזקת מערכת
השרותים שלהם.

6.2 היתרונות שבהקמת מרכז עירוני באתר הברכה:

6.2.1 חוות דעת זו גורסת כי יש להעדיף את הקמת המוקד העירוני-
פרברי באתר הברכה. זאת בהשוואה לאתרים אחרים שהוזכרו
בדוח זה כגוון אתר עירון (ראה סעיף 5.1 והסבר מפורט על
השיקולים לאי העדפה בסעיף 5.2.4); ואתר חיננית ב', (ראה
סעיף 5.4.5). העדפה זו מנומקת בטעמים הבאים:
1. אתר הברכה שקיבולתו כ-2,500 יחידות (טבלה 4), כאשר
ישולב בתפיסה תכנונית נכונה במערכת היישובים הקיימים

'א י ת ו ת'

באזור עירון-ריחן, הוא הנוח ביותר מבחינה טופוגרפית ומבחינת מיקומו הגיאוגרפי למיקום היישוב המוצע. למיקום הגיאוגרפי שלושה יתרונות: מרכזיותו ביחס למערכת היישובים הקיימים; סמיכותו לדרך קיימת המתוכננת להרחבה; והמצאותו חלק ממנו בתחומי הקו הירוק.

2. המערך המשולב של היישובים שיישענו על היישוב העירוני-פרברי באתר הברכה יאפשר קליטת פלחי שוק מגוונים:

(1) פלחי שוק של המעוניינים להקלט ביישובים בעלי אופי עירוני-פרברי, קהילתי פתוח או סגור, ו/או חקלאי;
(2) פלחי שוק של המעוניינים להתיישב על פי שאיפותיהם הפוליטיות ביישוב הממוקם ממערב לקו הירוק או ממזרח לו;

(3) פלחי שוק של המעוניינים למצוא תעסוקה במקום, או כאלה אשר יעדיפו לשמור על מקום עבודתם הקודם (אגב, ועד היישובים פועל במרץ כדי להביא לאזור יזמים בתחום התעשייה והתיירות).

3. קיימת סבירות גבוהה כי פיתוח אתר הברכה, המשתרע משני צידי הקו הירוק והמהווה מוקד למערכת יישובי עירון ושומרון, יזכה ללגיטימציה של כל גווי הקשת הפוליטית. השגת הלגיטימציה, בין היתר משום רגישותו הדמוגרפית של האזור, תזכה אותו במעמד מועדף כפרויקט לאומי. מעמד כזה יביא לייצוב אוכלוסייתו הנוכחית, ויתן תנופה לקליטת אוכלוסיה ויזמים אשר ינצלו את התנאים המועדפים למימוש כוונותיהם.

4. פיתוח כביש ואדי ערה, המתוכנן כדרך מהירה דו-מסלולית בעלת שני נתיבים בכל כיוון, יאפשר את נגישותו של אזור עירון-ריחן למוקדי תעסוקה ושרותים בעמק, בגליל התחתון הדרומי, ובמישור החוף. קטע הדרך שבין צומת כביש מי-עמי לביאדה עומד לפני ביצוע. ראוי לציין כי פיתוח כביש זה הוא חיוני גם להחשת הצמיחה הכלכלית-חברתית בגליל, והקמתו נהנית מסדר קדימויות לאומי גבוה.

5. הקמת יישוב עירוני המהווה מוקד להתיישבות הקיימת והמיוצגת בועד יישובי עירון-ריחן, הוא ערובה להקמתה של מערכת מוניציפאלית 'אחודה'. מערכת זו תשרת ביעילות

'א י ת ו ת'

ובכלכליות את היישובים שמשני צידי הקו הירוק. הקמת המערכת ה'אחודה' תואמת את רוח המלצות ועדת זנבר לרפורמה מוניציפאלית, ואת רוח המלצות מחקר להגברת השיתוף בין רשויות (עירונית וכפרית) המוגש בימים אלו לאגף הפרוגרמות במשרד הבינוי והשכון (קיפניס, מרטנס ואחרים, 1989).

6.3 החסכון שבהקמת יישוב עירוני-פרברי באתר הברכה:

- 6.3.1 ריכוז המאמץ להקמת יישוב עירוני-פרברי באתר הברכה יביא, לפחות בטווח הקרוב והבינוני, לחסכון משמעותי ביותר בעלויות הפיתוח. כל זאת תוך מתן סיכוי להגיע ליעדים הדמוגרפיים וההתיישבותיים במהירות גדולה יחסית.
- 6.3.2 החסכון העיקרי נובע מדחית הקמתם של אדבעת היישובים הקהילתיים המוצעים בתכנית 1989. יש לקבוע כי הדחיה מותנית בשמירת האופציות הקרקעיות להקמתם בעתיד.
- 6.3.3 טבלאות 5 ו 6 מראות כי ניתן לחסוך, על פי נתוני תכנית הפיתוח החמש שנתית לשנת 1995, כ-8.5 מליון דולר בעלויות הקמת היישובים ועוד כמה מאות אלפי דולר בגין דחית רכישת ו/או החלפות קרקעות הדרושות לשם אבטחת רציפות השטחים ביישובים שהקמתם תדחה. יש להניח כי הפיתוח המואץ באתר הברכה יחייב תוספת תקציבית מסויימת, אך זו נאמדת בכמה מאות אלפי דולר עד לשנת 1995 (4).
- 6.3.4 היות ומוצע לרכז את מאמצי הפיתוח באתר הברכה, יופנו לאתר זה כל עלויות הסיבסוד המיועדות לקליטת המתיישבים העתידיים. עלויות אלו מגיעות לכ-4 מליון דולר, והן ניתנות מהקופה הציבורית ישירות למתיישב על-פי קריטריונים של זכאות. הסיבסוד האמור מותנה בהקניית מעמד של אזור פיתוח א+ לאזור עירון-ריחן, ובמימוש קצב האכלוס על-פי הפרוגרמה.

(4) על-פי מחקר שערכה 'איתות' (1980) על עלויות פיתוח התשתיות (ביוב, מים, כבישים ותאורה) ביישובים כפריים (מושבים וקהילתיים) עולה, כי הכפלת כושר הקליטה של יישוב מ-100 ל-200 יחידות מוזיל את עלות פיתוח התשתיות הנ"ל בכ-25%-50%. יש להניח כי הגדלת הקיבולת ביישוב מעבר ל-400 יחידות, כפי שמתוכנן לאתר הברכה, תקטין את העלויות בהרבה יותר. המחקר הוזמן ע"י המנהל לבניה כפרית והמחלקה להתיישבות.

6.4 סיכויי האיכלוס של אזור עירון-ריחן

הממוקד על אתר הברכה:

6.4.1 על סמך ניתוח מפורט של תחזיות האוכלוסיה לאזור צפון השומרון ושל מגמות ההגירה במישור החוף התיכון שנעשה במסגרת תכנית הפיתוח לצפון השומרון (איתות, 1984) נקבע כי פוטנציאל הגידול של אזור צפון השומרון הוא כ-5,000-6,000 נפש עד לשנת 2010.

6.4.2 היות ונתגלו תמורות עתידיות בקצב ההגירה המושפעת, בין היתר, ממצב המשק הלאומי ומקצב העליה, הונח בהערכות הנ"ל כי אוכלוסית צפון השומרון עשויה להגיע עד לגודל של כ-10,000 נפש בעשור הראשון של המאה הבאה.

6.4.3 אנו מניחים כי רוב פוטנציאל האכלוס של אזור צפון השומרון ימצא את מקומו באזור עירון-ריחן. מימוש הפוטנציאל מותנה בנקיטת אסטרטגית פיתוח העונה על הביקושים של רוב פלחי השוק האפשריים. המשתמע מקביעה זו הוא, כי אוכלוסית אזור עירון-ריחן (כולל האוכלוסיה הקיימת המונה כיום כ-2,200 נפש), תגיע לכ-7,500-12,000 בעשור הראשון של המאה ה-21.

6.4.3 בנסיון לבסס את הערכת פוטנציאל האיכלוס של אזור עירון-ריחן הובאו בחשבון הגורמים הנוספים הבאים:

1. בעשור ה-80 מסתמנת האטה בשעורי מאזן ההגירה השלילית של יהודים מנפת חדרה. בסוף ה-70 היה מאזן ההגירה השלילית כ-12.2 לכל 1,000 נפש במוצע. בין 1982-1987 היו שעורי המאזן השלילי הממוצע רק 2.5 ל-1,000. הגורם העיקרי לשינוי היה גידול של כ-46% בשעורי הנכנסים לנפה לעומת עליה של 5.8% בשעורי היוצאים ממנה.

2. יש להניח כי יחד עם שיפור מערכת הדרכים, עליה ברמת המינוע והצע אטרקטיבי של מגורים וחי קהילה, ילך מאזן ההגירה של יהודים מנפת חדרה וישתפר. לפיתוח אטרקטיבי של מגורים וקהילה בעירון-ריחן (צפון-מזרח הנפה), עשוי להיות תפקיד מרכזי במשימה זו.

3. הפיתוח המוצע לאזור עירון-ריחן אמור להיות מופנה לפלחי שוק מגוונים (ראה סעיף 6.2.1), ולהיות מושתת על ריכוז מאמץ על יחידת שטח קטנה יחסית. ריכוז המאמץ נושא בחובו שורה של יתרונות לגודל הכוללים, בין היתר,

'א י ת ו ת'

'סיפי כניסה' לשרותים ברמה גבוהה, ריבוד חברתי עשיר המאפשר הצע כוח-אדם במגוון מיומנויות החיוני למשיכת יזמים ולפיתוח מקורות תעסוקה אזוריים.

4. פיתוח כביש ואדי ערה לדרך מהירה יאפשר הרחבת תחום הנסיעה לעבודה של תושבי עירון-ריחן באופן משמעותי. ממחקרים עולה (צוק 1983; Kipnis, 1988, 1989) כי חלק מהמהגרים לאזורים הדומים לדגם המוצע לאזור עירון-ריחן נוטים לבצע 'הגירה חלקית' כלומר, להעתיק את מקום מגוריהם אך לשמור על מקום עבודתם קודם ההגירה.

5. טבלה 8 מראה כי אחוזים גבוהים יחסית מתושבי היישובים החדשים בגליל (משגב) ומתושבי כרמיאל נסעו לעבודתם יותר מ-41 דקות. טווח נסיעה כזה במערכת כבישים מהירים תאפשר לתושבי עירון-ריחן להנות מ'שדות התעסוקה' של מישור החוף (מהרצליה בדרום למפרץ חיפה בצפון), ושל אזור העמקים והגליל התחתון המרכזי. באלו מצויים כרבע ממקומות העבודה בישראל (טבלה 9). ב'שדות תעסוקה' אלו בולט במיוחד המשקל היחסי הגבוה של ענפי החקלאות, חשמל ומים, בנין, ותעשייה.

טבלה 8:

טווחי יוממות (נסיעה לעבודה) של מועסקים מכרמיאל ומועסקים מהתיישבות החדשה בגליל המרכזי לפי אמצעי נסיעה (1982 אחוזים)

המרחק בדקות		תושבי כרמיאל		תושבי היישובים החדשים (משגב)	
		פרטי	הסעה	ציבורי	פרטי
		סה"כ			
עד 10 ד'	(מיידית)	55	43	12	11
11-20 ד'	(קרוב)	-	19	38	9
21-30 ד'	(סביר)	20	14	-	17
31-40 ד'	(מרוחק)	-	7	13	15
41+ ד'	(רחוק)	25	17	37	48
סה"כ		100	100	100	100

מקור: 'איתות' (1983). תכנית פיתוח צפון השומרון, על בסיס סקר שדה שנערך באוניברסיטת חיפה ב-1982.

טבלה 9:
מועסקים במקומות עבודה שבנפות
יזרעאל, חיפה, חדרה והשרון 1987
לפי ענפים כלכליים (אחוזים)

מקדם	%	הענף הכלכלי
מישראל ריכוז		
1.73	42.1	חקלאות
1.03	24.9	תעשיה, כריה
1.45	35.5	חשמל ומים
1.29	31.4	בנין ועבודות ציבורית
0.90	22.0	מסחר וארוח
		פיננסים ושרותים
0.73	17.7	עסקים
0.95	23.3	שרותי ציבור וקהילה
0.93	22.6	שרותים אישיים
1.00	24.4	סה"כ
-	24.3	אחוז האוכלוסיה סה"כ
		אחוז האוכלוסיה
	21.1	היהודית

מקור: ישראל, למ"ס, (1988). שנתון סטטיסטי
לישראל 1988

6. למרחקי היוממות גם הבט הפוך. יזמים פוטנציאליים אשר יבחרו להשקיע בעירון-ריחן יוכלו להסתמך, בשלב הראשון, גם על כוח עבודה מיומן המתגורר במישור החוף ובנגליל. יש לצפות כי לאחר זמן ישתקע חלק מכוח-עבודה זה באזור.

אנו מניחים, איפא, כי השיפור בכביש ואדי ערה יעשה את אזור עירון-ריחן לאטרקטיבי עבור מהגרים ומשקיעים פוטנציאליים הנחשבים כיום למרוחקים מידי ממנו.

7. הכרה באזור עירון-ריחן 'כאזור בעיה' המחייב מעורבות לאומית בסדר עדיפות גבוה, תקנה למשתקעים באזור - תושבים ויזמים, מענקים ותמריצים המקובלים באזור פיתוח בדרגה הגבוה ביותר. תמריצים אלו הם אמצעי לעשות את השתקעותם/השקעתם לכדאית בטווח הקצר.

6.5 סכום: לאור האמור בחוות דעת זו אנו קובעים כי יש צורך והצדקה להקים מרכז עירוני בעל אופי פרברי באזור עירון-ריחן. המיקום המתאים ביותר למרכז עירוני זה הוא אתר הברכה.

רשימת המקורות:

1. 'איתות' (1980). הערכת תכניות של יישובים כפריים חדשים.
2. איתות, (1984). תכנית פיתוח צפון השומרון.
3. המחלקה להתיישבות/חטיבת ההתיישבות בסוכנות היהודית/ההסתדרות הציונית (1981). תכנית לפיתוח התיישבות יהודית באזור גבעות עירון-ריחן.
4. הסוכנות היהודית/ההסתדרות הציונית (1987). תכנית פיתוח לאזור נחל עירון-צפון השומרון.
5. וינשל, לפידות, (1980) אספקטים חברתיים כלכליים של ההתיישבות היהודית בגליל, ניתוח ראשוני.
6. ישראל, למ"ס, פרסומי מפקד האוכלוסין והדיוור 1983.
7. ישראל, למ"ס, (1988). שנתון סטטיסטי לישראל 1988.
8. ישראל למ"ס, רשימת היישובים אוכלוסייתם וסמליהם 31.12.1987.
9. ישראל, משרד הפנים, תכנית ארצית לפיזור האוכלוסיה בת 7 מליון.
10. כרמון נ', לו-יון, י', ליפשיץ, ג', עמיר, ש', צ'מנסקי, ד' וב. קיפניס (1989). ההתיישבות החדשה בגליל-מחקר הערכה, המרכז לחקר העיר והאזור, הטכניון;
11. צוק, ר. (1983). דגם משולב של תהליך חיפוש יעד למגורים בהדגמה: חיפוש מגורים בשולי מטרופולין חיפה. עבודת גמר, החוג לגיאוגרפיה, אוניברסיטת חיפה.
12. צ'מנסקי, וג. ליפשיץ (1989) "הפרק הכלכלי" ההתיישבות החדשה בגליל-מחקר הערכה, המרכז לחקר העיר והאזור, הטכניון;
13. קיפניס, ב. (1978) הפוטנציאל לפיתוח מגורים עירוניים בציר הגבעות, החברה ליסוס, אוניברסיטת חיפה.
14. קיפניס, ב', מרטנס, ל', באני, א', יוגב, ד' רוטברג, נ' וח' ריינר (1989). ערי פיתוח ומועצות אזוריות, קווי יסוד למדיניות שיתוף פעולה, דוח מסכם. מוגש למשרד הבינוי והשכון ע"י משרד מרטנס הופמן, מהנדסים יועצים, תל-אביב.
15. שמואלי, א', שניל, י' וא' סופר (1985). המשולש הקטן, סדרת מונוגרפיות בחקר המזרח התיכון מס' 3 אוניברסיטת חיפה.
16. Kipnis, B. (1988). "Migrants' Linkages with Their Place of Origin: the Case of a New Town in Northern Israel", Geoforum.
17. Kipnis, B. (1989). "Untimely Metropolitan-Field 'Rurban' Development: Rural Renaissance As a Geopolitical Process in Israel" Geography Research Forum.
18. The Jewish Agency and The World Zionist Organization (1989). Nahal Eron Project, Five Year Plan for the Development of the ERON-REIHAN REGION.

